

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
Історичний факультет

Степанков В. С., Опря І. А.

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНИХ
ДИСЦИПЛІН В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

навчально-методичний посібник для здобувачів другого
(магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 032 Історія та археологія

Кам'янець-Подільський
2024

УДК 378.016:93/94(075.8)

ББК 74.58+63я73

С-79

*Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка
(протокол № 6 від 28 серпня 2024 року)*

Рецензенти:

Завальнюк О. М. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Марчук В. В. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри політичних інститутів та процесів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Струкевич О. К. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри філології та гуманітарних наук КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти».

Степанков В. С., Опря І. А.

Методика викладання історичних дисциплін в закладах вищої освіти: навчально-методичний посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 032 Історія та археологія. Кам'янець-Подільський, 2024. 90 с.

Навчально-методичний посібник призначений для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 032 Історія та археологія. Він містить робочу програму, систему оцінювання результатів роботи студентів, пояснення та практичні рекомендації щодо виконання окремих видів діяльності, перелік тем та планів практичних занять з методичними рекомендаціями, завдання для самоконтролю, питання модульної контрольної роботи, зміст самостійної роботи, питання підготовки до іспиту, список рекомендованих джерел і літератури.

УДК 378.016:93/94(075.8)

ББК 74.58+63я73

© Степанков В. С., Опря І.А., 2024

ВСТУП

У сучасному освітньому процесі зростають вимоги до підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних адаптуватися до нових викликів і змін в умовах стрімкого розвитку суспільства. Це стосується і викладачів історичних дисциплін, які мають не лише володіти ґрунтовними знаннями, а й умінням ефективно їх передавати студентам. Від рівня їх підготовки залежить якість історичної освіти в закладах вищої освіти, а також формування критичного мислення і здатності до самостійного аналізу подій у студентів.

Одним із важливих елементів професійної підготовки майбутніх істориків є освітній компонент «Методика викладання історичних дисциплін в закладах вищої освіти», мета якого полягає у формуванні у магістрантів цілісної системи знань про дидактику підготовки кадрів вищої кваліфікації, опанування ними основ теорії, методики і методологічних засад викладання історичних дисциплін в освітньому процесі ЗВО та формування у них компетентностей спрямованих на здійснення науково-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти, наукових установах та усвідомлення принципів академічної доброчесності й норм професійної етики.

Освітній компонент охоплює основні методи, прийоми та засоби навчання, спрямовані на ефективну організацію навчального процесу, розвиток творчих здібностей студентів та стимулювання їх до самостійного аналізу історичних подій і явищ.

Зміст дисципліни «Методика викладання історичних дисциплін в закладах вищої освіти» реалізується в процесі опрацювання трьох блоків: теоретичного, практичного та самостійної роботи студентів.

Теоретичний блок включає вивчення основних принципів, методик і підходів до викладання історії у вищій школі. У лекційному курсі розглядаються ключові теоретичні концепції педагогіки, сучасні освітні технології, а також специфіка побудови навчальних програм з історичних дисциплін. Особлива увага приділяється методичним прийомам, які сприяють формуванню у студентів критичного

мислення, аналітичних навичок та здатності самостійно опановувати історичні знання.

Практичний блок передбачає застосування теоретичних знань у конкретних педагогічних ситуаціях. Студенти розробляють і реалізують фрагменти уроків, аналізують ефективність різних методів викладання, беруть участь у симуляціях навчальних занять. Це дозволяє їм поглиблено опрацювати окремі методичні аспекти та отримати досвід, необхідний для роботи в аудиторії. Також передбачається розвиток педагогічних навичок, зокрема, вміння мотивувати студентів, організовувати інтерактивні заняття та оцінювати результати навчання.

Самостійна робота спрямована на поглиблене вивчення матеріалів курсу і розвиток навичок самостійної педагогічної діяльності. Вона включає підбір літератури, підготовку до семінарських занять, написання рефератів і контрольних робіт, а також опрацювання окремих тем, винесених на самостійне вивчення. Самостійна робота також сприяє розвитку вміння аналізувати навчальні матеріали, систематизувати інформацію, а також розробляти власні методичні рекомендації та педагогічні стратегії.

Навчально-методичний посібник містить робочу програму, систему оцінювання результатів роботи студентів, пояснення та практичні рекомендації щодо виконання окремих видів діяльності, перелік тем та планів практичних занять з методичними рекомендаціями, завдання для самоконтролю, питання модульної контрольної роботи, зміст самостійної роботи, питання підготовки до іспиту, список рекомендованих джерел і літератури.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. **Метою вивчення навчальної дисципліни** є формування у магістрантів цілісної системи знань про дидактику підготовки кадрів вищої кваліфікації, опанування ними основ теорії, методики і методологічних засад викладання історичних дисциплін в освітньому процесі ЗВО та формування у них компетентностей громадсько-політичної діяльності.

2. Обсяг дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
Семестр вивчення	3
Кількість кредитів ЄКТС	4
Загальний обсяг годин	120
Кількість годин навчальних занять	46
Лекційні заняття	20
Практичні заняття	26
Самостійна та індивідуальна робота	74
Форма підсумкового контролю	екзамен

3. **Статус дисципліни** Навчальна дисципліна «Методика викладання історичних дисциплін в закладах вищої освіти» належить до обов'язкових освітніх компонентів професійної підготовки.

4. **Передумови для вивчення дисципліни:** Визначаються інтегральним характером навчальної дисципліни, міждисциплінарним дискурсом; тісним зв'язком з комплексом гуманітарних дисциплін. Методика викладання історичних дисциплін в закладах вищої освіти є невід'ємною складовою обов'язкових освітніх компонентів професійної підготовки магістрів історії та археології. Передумовами вивчення є такі дисциплін як «Методика і академічна доброчесність наукових досліджень з історії та археології», «Педагогіка та психологія вищої школи».

5. Програмні компетентності навчання

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в галузі історії та археології.
Загальні компетентності	ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 02. Здатність працювати автономно. ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. ЗК 09. Здатність приймати обґрунтовані рішення. ЗК 11. Здатність застосовувати психолого-педагогічні знання в професійній діяльності.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК 07. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах фахової передвищої та вищої освіти, наукових установах. СК 10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.

6. Програмні результати навчання

ПРН 01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.

ПРН 02. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.

ПРН 09. Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн.

За результатами вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- сутність європейської освітньої інтеграції, державну політику та концептуальні напрями реформування вищої

- освіти відповідно Закону України «Про вищу освіту»;
- структуру системи ЗВО, рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти, стандарти освітньої діяльності, систему управління у сфері вищої освіти та забезпечення її якості;
 - організацію навчального процесу в системі підготовки викладачів історичних дисциплін;
 - основи методики підготовки і читання лекцій, організації і проведення семінарських, практичних і лабораторних занять;
 - методичні засади виконання курсових, бакалаврських і магістерських робіт, організацію та форми НДРС;
 - організацію самостійної та індивідуальної роботи студентів;
 - засоби діагностики рівня засвоєння студентами навчального матеріалу;
 - форми підсумкового контролю успішності навчання (залік, екзамен);
 - інтерактивні методи навчання;
 - організацію проведення навчальних і переддипломних практик.

вміти:

- розробляти робочі програми з історичних дисциплін;
- писати тексти лекцій, читати лекції студентам, готувати й проводити семінарські, практичні і лабораторні заняття, консультації;
- проводити аудиторну роботу зі студентами;
- організовувати самостійну й індивідуальну роботу зі студентами;
- проводити діагностику рівня засвоєння студентами навчального матеріалу;
- проводити підсумковий контроль успішності навчання студентів.

7. Методи навчання: Словесні, наочні методи: лекція, пояснення, дискусія, диспут, мозкова атака, робота з першоджерелами, словниками, посібниками, та іншими джерелами інформації, робота з інтернет-публікаціями та матеріалами вебсайтів, проблемно-пошуковий метод, метод критичного аналізу.

8. Засоби діагностики результатів навчання: опитування, тести, самостійна робота, модульна контрольна робота, зокрема із використанням модульного об'єктноорієнтованого динамічного навчального середовища MOODLE, екзамен, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, студентські презентації та виступи на наукових заходах.

9. Програма навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Разом	У тому числі		
		Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота
Концептуальні засади освітнього процесу. Закономірності, методи і засоби викладання історичних дисциплін у ЗВО				
Вступ. Концептуальні засади реформування і розвитку вищої освіти в Україні	8	4		4
Теоретико-методологічні засади концепту вивчення історії	8		4	4
Набуття компетентностей дотримання принципів академічної доброчесності й коректного цитування	8		2	6
Основні риси історичної освіти у ЗВО	10	4		6
Основні суб'єкти процесу навчання	8	2		6
Процес навчання історичних дисциплін та його закономірності	10	2	4	4
Методи і засоби навчання історичних дисциплін у ЗВО	10	2	4	4
Методика підготовки і проведення лекцій	10	2	2	6
Організація навчального процесу як	8	2		6

науково-педагогічної творчості викладача				
Організаційні форми навчання. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів	8		2	6
Науково-дослідна робота студентів	8		2	6
Діагностика навчання	8		2	6
Психологія особистості викладача	8	2	2	4
Національно-патріотичне виховання у процесі вивчення історії	8		2	6
Разом годин	120	20	26	74

10. **Форми поточного та підсумкового контролю**

Поточний контроль проводиться з метою перевірки рівня підготовки здобувачів вищої освіти за визначеною темою; забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, управління навчальною мотивацією здобувачів. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування, письмового контролю, виступів здобувачів при обговоренні питань практичного заняття, виконанні аналітичних завдань. Форма модульного контролю: модульна контрольна робота. Формою підсумкового контролю є екзамен.

11. **Критерії оцінювання результатів навчання**

Увесь навчальний курс оцінюється в 100 балів. В поточне оцінювання включається: практичні заняття – 20 балів, модульна контрольна робота – 30 балів, самостійна робота – 10 балів.

Поточний і модульний контроль (60 балів)			Екзамен	Сума
Поточний контроль	МКР	Самостійна робота		
20 балів	30 балів	10 балів	40 балів	100 балів

Критерії оцінювання практичного заняття

Поточний контроль проводиться з метою перевірки рівня підготовки здобувачів вищої освіти за визначеною темою;

забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, управління навчальною мотивацією здобувачів.

Оцінювання на практичних заняттях відбувається за 12-бальною системою відповідно до критеріїв визначених «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12.

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	2	Здобувач вищої освіти мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спроби розповісти суть заданого матеріалу, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	3	Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості узагальнення. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
Середній (репродуктивний)	4	Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний певною мірою відтворити його; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу

		викликає значні труднощі. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
	5	Здобувач вищої освіти знає половину навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості узагальнення але окремі висновки не логічні, не послідовні. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
	6	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання, користуватися додатковими джерелами. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок; вміє самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовує термінологію; здатен скласти таблиці, схеми. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	8	Знання здобувачем вищої освіти досить повні, він достатньо вільно застосовує вивчений матеріал; вміє аналізувати,

		робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	9	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Високий (творчо- професійний)	10	Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	11	Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможній самостійно вивчити матеріал; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію. Здобувач

		дотримується принципів академічної доброчесності.
	12	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.

Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. «Положення про організацію освітнього процесу в КПНУ імені Івана Огієнка» [URL: https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view](https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view)

Критерії оцінювання самостійної роботи (есе, аналітичні завдання) (10 балів)

Робота оцінюється в 9-10 балів, якщо: автором чітко поставлена проблема і представлена власна точка зору стосовно її вирішення; проблема розкрита на високому теоретичному рівні, простежені системні зв'язки предмету дослідження, подані обґрунтування заявлених характеристик з коректним використанням термінів, що мають відношення до теми есе; надана аргументація власної думки з опорою на соціально-політичний аспект в контексті проблематики есе; есе розгорнуто розкриває заявлену тему.

Робота оцінюється в 7-8 балів, якщо: представлена власна точка зору (позиція, ставлення) стосовно вирішення проблеми; тема розкрита з конкретним використанням спеціальних понять у контексті відповіді (теоретичні зв'язки та обґрунтування явно не простежуються); надана аргументація власної думки з опорою на факти розвитку соціально-політичних уявлень з проблематики есе; есе не містить відповіді на одне з питань плану есе або заявлена тема розкрита не в повній мірі, зокрема не проаналізовані деякі суттєві характеристики предмету розгляду.

Робота оцінюється в 5-6 балів, якщо: представлена власна точка зору (позиція, ставлення) при розкритті проблеми; проблема розкрита при формальному використанні спеціальних термінів; дана аргументація своєї думки з опорою на факти розвитку соціально-політичних уявлень з проблематики есе без теоретичного обґрунтування; есе не містить відповіді на два питання плану есе або заявлена тема розкрита не до кінця, а саме: опущена значна частина суттєвих характеристик явища, тобто розкриті лише деякі суттєві характеристики предмету дослідження.

Робота оцінюється в 2-4 бали, якщо: представлена власна точка зору (позиція, ставлення) при розкритті проблеми; проблема розкрита на буденному (а не теоретичному) рівні; аргументація власної думки слабко пов'язана з розкриттям проблеми; відсутній аналіз суттєвих характеристик явища, розкриті лише несуттєві характеристики предмету дослідження.

Робота оцінюється в 0-1 бал, якщо: робота має реферативний характер без відповідного аналізу; есе є плагіатом, тобто коли автор скористається нечесним шляхом представлення чужих думок власними.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи (30 балів)

Після вивчення усього матеріалу здобувачі вищої освіти пишуть модульну контрольну роботу.

Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі (у вигляді відповідей на три питання). До її написання допускаються усі студенти. Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання модульної контрольних робіт отримали рейтинговий бал менший 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для виконання або не виконали завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Модульна контрольна робота складається із 3 питань, кожне з яких оцінюється максимум у 10 балів.

З навчальної дисципліни здобувачі пишуть одну модульну контрольну роботу. Мінімальний бал за МКР становить – 18 балів.

Критерії оцінювання

Шкала ECTS	Бали	Критерії оцінювання
«відмінно»	9-10 балів	Здобувач вищої освіти у відповідях на питання демонструє глибокі знання, повною мірою володіє матеріалом, що дозволяє виявляти розуміння змісту предмету, його основних положень, категоріального апарату тощо, може обґрунтовувати свої судження, аргументуючи правильну відповідь, логічно та послідовно формулює текст відповіді на поставлене завдання.
«добре»	7-8 балів	Результати відповідей здобувача вищої освіти відповідають тим самим вимогам, що й для оцінки «відмінно», але при цьому здобувач допускає певні неточності та незначні помилки. Здобувач володіє матеріалом, правильно відповідаючи на поставлені завдання, логічно формулює відповіді, намагаючись аргументувати їх.
«задовільно»	6 балів	Відповіді здобувача вищої освіти на питання дозволяють виявити знання і розуміння основних положень предмета, певне володіння категоріальним апаратом, проте характеризуються фрагментарністю, відсутністю повноти та аргументованості. Здобувач допускає помилки при відповідях на питання, не вміє достатньо обґрунтувати свої судження.
«незадовільно»	0-5 балів (не зарах)	Відповіді здобувача вищої освіти на питання не виявили знань та розуміння основних положень предмета, що спричинило значну кількість помилок або, взагалі, повну/часткову відсутність відповідей.

		Здобувач не вміє логічно побудувати відповідь, обґрунтовувати свої судження, плутається у розумінні категоріального апарату тощо.
--	--	---

Семестровий екзамен (40 балів)

Якщо здобувач вищої освіти не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0,1,2,3, отримані на навчальних заняттях; не виконав або виконав МКР, завдання самостійної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Здобувачі вищої освіти, які не мають академічної заборгованості за результатами поточного контролю допускаються до екзамену.

Здобувачі вищої освіти, які мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, зобов'язані ліквідувати її в терміни, визначені графіком навчального процесу.

Здобувачі вищої освіти, які мають академічну заборгованість за результатами підсумкового контролю у формі екзамену, зобов'язані ліквідувати її в терміни, визначені графіком ліквідації академічної заборгованості.

В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)» (https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgNaiLzz/view)

Екзамен проводиться у формі усного або письмового опитування за питаннями екзаменаційного білета. Білет іспиту складається з трьох питань.

Питання екзаменаційного білета оцінюються відповідно до таких критеріїв:

високий рівень 36-40 б.	Здобувач виявляє глибокі фундаментальні знання теорії, повно викладає вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, наводити
----------------------------	---

	необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
достатній рівень 30-35 б.	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але він допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу. Здобувач уміє наводити власні приклади на підтвердження нових думок. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
середній рівень 24-29 б.	Якщо здобувач виявляє знання і розуміння основних положень дисципліни, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у визначенні понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; викладає матеріал непослідовно. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
початковий рівень менше як 23 б.	Якщо здобувач виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Здобувач неспроможний виконати стандартні завдання навіть після спрямувальних питань викладача. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.

Рейтингова оцінка з кредитного модуля

Рейтингова оцінка з кредитного модуля – сумарна підсумкова оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння здобувачем вищої освіти певного кредитного модуля (навчальної дисципліни) упродовж його вивчення.

**Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних
досягнень здобувачів вищої освіти**

Рейтингова оцінка з кредитного модуля (навчальної дисципліни)	Підсумкова оцінка за шкалою ЄКТС	Рекомендовані системою ЄКТС статистичні значення (у %)	Підсумкова оцінка за національною шкалою
			екзаменаційна
90-100 і більше	A (відмінно)/Excellent	10	відмінно
82-89	B (добре)	25	добре
75-81	C (добре)/Good	30	
67-74	D (задовільно)/Satisfactory	25	задовільно
60-66	E (достатньо)/Enough	10	незадовільно
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)/Fail		
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)/Fail		

Перескладання рейтингових оцінок (від 60 і більше балів) з метою їх підвищення дозволяється лише у виняткових випадках за погодженням з деканом факультету та з дозволу ректора університету.

12. Політика курсу.

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

URL: <https://integrity.kpnu.edu.ua/>

Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають лекційні та семінарські заняття курсу. Студенти мають інформувати

викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. «Положення про організацію освітнього процесу в КПНУ імені Івана Огієнка».

URL: <https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view>

Неформальна та інформальна освіта. Визнання КПНУ ім. І. Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом формальної або інформальної освіти регламентовано «Положенням про результати навчання, здобутих шляхом формальної або інформальної освіти».

URL: <https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view>

13. Умови визначення успішного засвоєння освітнього компоненту «Методика викладання історичних дисциплін в закладах вищої освіти»:

- кредити присвоюються здобувачам вищої освіти після завершення навчальної дисципліни та успішного оцінювання досягнутих ними результатів навчання;

- критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти оцінювання результатів навчання є досягнення ним мінімального порогового рівня оцінок за кожним запланованим результатом навчання освітнього компоненту та мінімального порогового рівня оцінки за освітнім компонентом загалом, яких складає 60% від максимально можливої кількості балів, визначеної відповідними нормативними документами Університету;

- здобувач вищої освіти вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю, якщо він не відпрацював пропущені навчальні заняття, не пересклав оцінки 0, 1, 2, 3 отримані на навчальних заняттях, не виконав або виконав модульну контрольну роботу, завдання самостійної та індивідуальної робіт з оцінкою, що становить менше 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт;

- здобувач вищої освіти, який має академічну заборгованість з освітнього компоненту за результатами поточного контролю, не допускається до екзамену. Рішення про недопущення за поданням викладача приймає декан факультету, його оприлюднюють до початку екзамену. У відомості обліку успішності роблять запис «не допущено»;

- здобувач вищої освіти допускається до складання екзамену після ліквідації академічної заборгованості за результатами поточного контролю;

- здобувач вищої освіти підготувався до екзамену з освітнього компонента, якщо його рейтингова оцінка за результатами екзамену є більшою або рівною 24 балам (60% від максимально можливої для даної форми контролю кількості балів). Рейтингову оцінку такого здобувача вищої освіти з освітнього компонента визначають як суму рейтингової оцінки за результатами поточної успішності та рейтингової оцінки за результатами екзамену;

- якщо допущений до екзамену здобувач вищої освіти не підготувався (його рейтингова оцінка за результатами екзамену є меншою 24 балів), то бали за екзамен до рейтингової оцінки поточної успішності не додаються, виставляють підсумкову оцінку з освітнього компоненту FX за шкалою ЄКТС та «незадовільно» за національною шкалою;

- здобувачам вищої освіти, які за результатами підсумкового контролю у формі екзамену отримали незадовільну оцінку, дозволяють ліквідувати академічну заборгованість після належної підготовки;

- ліквідацію академічної заборгованості за результатами семестрового контролю дозволяють до початку наступного семестру в час, визначений графіком ліквідації академічної заборгованості, та допускають не більше двох разів: перший раз – викладачеві, другий – комісії яку створюють за розпорядженням декана факультету;

- відповідь здобувача вищої освіти, який ліквідує академічну заборгованість на засіданні комісії, оцінюють за 100-бальною шкалою без урахування рейтингової оцінки поточної успішності;

- за неуспішного проходження оцінювання результатів навчання за освітнім компонентом кредити здобувачі вищої освіти не присвоюють;

- якщо здобувач вищої освіти, допущений до семестрового контролю не з'явився на семестровий екзамен, у відомості обліку успішності викладач записує «не з'явився». Про незалежні від здобувача вищої освіти причини (у тому числі непрацездатність у зв'язку із хворобою), які підтверджують неможливість його присутності на екзамені, він має негайно повідомити декана факультету.

В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається

відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)» URL : https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgnAiL_zz/view).

14. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна.

Вивчення курсу не потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення, однак можливе використання технічних засобів для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор). Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE. Можливе використання застосунків для проведення відеоконференцій.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття з предмету «Методика викладання історичних дисциплін в закладах вищої освіти» є надзвичайно важливими, оскільки вони забезпечують майбутнім викладачам не лише теоретичну підготовку, а й можливість практично застосовувати набуті знання. У ході таких занять студенти можуть опановувати різні методи і прийоми викладання, випробовувати їх на практиці, аналізувати власні педагогічні підходи та отримувати зворотний зв'язок від викладача і одногрупників. Це дозволяє їм краще зрозуміти складності та нюанси викладання історії у вищій школі, а також виробити навички, необхідні для ефективної роботи з аудиторією.

Також практичні заняття сприяють розвитку критичного мислення, креативності та здатності адаптуватися до різних освітніх ситуацій. Студенти навчаються розробляти та проводити заняття, розвиваючи власні методичні підходи і вдосконалюючи комунікативні вміння. Взаємодія в групах під час семінарів також стимулює обмін досвідом та ідеями, що сприяє формуванню професійного середовища, де майбутні викладачі можуть співпрацювати та підтримувати один одного у подальшій професійній діяльності.

З метою ефективної підготовки здобувачів вищої освіти до практичних занять розроблено наступні методичні поради.

По-перше, звертаємо їхню увагу на те, що на практичні заняття (13 пар) винесено десять **ключових** тем курсу, засвоєння яких стане **наріжним каменем якісного опанування** курсу, а відтак і майбутньої професійної підготовки.

По-друге, готуючись до практичних занять, радимо студентам звернути увагу на наступне: вони зорієнтовані на **формування у них умінь і навичок самостійно здобувати знання!!!** Як з'ясували вчені-методисти, саме практичні заняття забезпечують:

- вільне володіння науковим стилем мовлення;
- наукову точність оперування науковими термінами та поняттями;

- формування культури професійного використання набутих знань;
- оволодіння уміннями виступати у ролі доповідачів й опонентів;
- навички творчої праці з джерелами, науково-дослідною й науково-методичною літературою та їх реферування;
- уміння готувати реферати, доповіді й повідомлення з тих чи інших питань; виступати з ними в аудиторії перед однокурсниками й викладачем;
- розвиток творчого мислення, вироблення умінь і навичок розумової праці;
- появу у студентів з творчими здібностями інтересу до науково-дослідної роботи;
- становлення умінь відстоювати власну точку зору, вести дискусію;
- формування толерантності до поглядів своїх опонентів;
- контроль за рівнем знань, умінь і навичок студентів.

Зважаючи на цю сферу спрямованості практичних занять, студенти мають **враховувати** їх при підготовці до них.

По-третє, всі заняття проводитимуться за типом **заняття-доповідь з елементами дискусії**. В силу чого всі студенти мають бути готовими до активної участі у їх роботі. Окрім цього, на окремих з них проводитиметься письмова **міні-контрольна робота** (на 15 хв.) з метою перевірки стану засвоєння найважливіших аспектів теми.

У світлі вище висловлених міркувань студентам доцільно враховувати **наступні поради**:

- насамперед уважно вчитатися у назву теми заняття та сформулювати до неї запитання, щоб ясно збагнути їх спрямованість і визначити логіку майбутньої відповіді на них;
- необхідно ґрунтовно проаналізувати рекомендовані джерела й літературу. **Для цього доцільно:**
 - законспектувати найважливіші теоретичні положення та їх аргументацію авторами робіт;

- на полях зошита для конспектування виписувати незрозумілі поняття й теоретичні положення для того, щоб знайти їх роз'яснення й занотувати;
 - під час конспектування бажано передавати думки автора праці власними словами, що сприятиме глибшому засвоєнню змісту тексту;
 - підбирати й виписувати ті цитати, в яких стисло, точно й яскраво висловлено міркування автора, на які можна опертися при відповіді на питання.
- під час відповіді старайтеся виявити власну ерудицію, обізнаність з джерельним матеріалом, історіографією проблеми;
 - у жодному випадку **не дозволяється** зачитування тексту відповіді. Відповідь має бути **самостійною!** Для цього корисно заздалегідь підготувати **розгорнутий план** свого виступу;
 - відповідь має бути чіткою, логічною, аргументованою;
 - **обов'язково** вчіться висловлювати **власну думку** й обґрунтовувати її під час диспуту, якщо він матиме місце.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ПІДГОТОВКИ

(26 год.)

Практичне заняття № 1

Тема: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОНЦЕПТУ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ (4 год.)

Мета: домогтися усвідомлення магістрантами нагальної необхідності набуття професійних компетентностей в оволодінні провідними теоретико-методологічними засадами вивчення й викладання історії.

План:

№1

1. Першорядні принципи й методи вивчення і викладання історії.
2. Соціальна унікальність функції історичної науки в українському суспільстві.
3. Україноцентричність – визначальна ідея гранд-нарративу національної історії.

№2

4. Подолання вад формаційної моделі світового розвитку й переваги цивілізаційної моделі.
5. Постмодернізм – глухий кут історичної науки в Україні.
6. Феномен ідеології євроцентризму й міфи, істотні вади й фатальні наслідки.

Джерела та література

Джерела:

- Закон України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» // ВВР. 2020. Ст. 170.
- Закон України «Про освіту» (05.09.2017 №2145-VIII) // Відомості Верховної Ради (далі – ВВР). 2017. № 38-39. Ст. 380.

- Закон України «Про вищу освіту». Київ, 2014.

Література:

а) основна:

- Гантінгтон С.П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / пер. Н. Климчук. Львів, 2006.
- Дашкевич Я. Постмодернізм та українська історична наука // Його ж. «...Учи неложними словами сказати правду». Історична есеїстика (1989–2008). Київ, 2011.
- Інтерв'ю головного редактора «Українського історичного журналу» академіка НАН України В.А. Смолія з нагоди 60-річчя видання // Укр. іст. журн. 2017. № 6.
- Касьянов Г., Толочко О. Національні історії та сучасна історіографія: виклики і небезпеки при написанні історії України // Укр. іст. журн. 2012. № 6.
- Козлов Н.А. Европоцентризм как идеологический феномен и общественная политическая практика // Евразийство и мир. 2018. № 3.
- Степанков В. Кастрація національної історичної пам'яті, або що передбачає проект нової концепції викладання історії України в школі // День. 2010. 4-5 червня.
- Степанков В. Проблема формування методологічних засад концепту навчального курсу «Методика викладання історичних дисциплін у ЗВО» // Проблеми дидактики історії. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2020. Вип. 11.
- Терно С. Нові підходи у вивченні історії: прогрес в науці чи шлях в нікуди? // Історія в школах України. № 1-2.

б) додаткова:

- Барановська Н.М. Національна історико-культурна спадщина в системі історичної пам'яті та викликів сучасної глобалізації // Історико-культурні студії. 2016. Т. 3. №1.
- Бех І.Д. Виховання особистості: Підручник. Київ, 2008.

- Гладуш В., Лисенко В. Педагогіка вищої школи: Навч. посібн. Дніпропетровськ, 2014.
- Козловець М.А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації. Житомир, 2009.
- Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / пер. з нім. В. Кам'янець. Львів, 2010.
- Тош Д. Стремление к истине. Как овладеть мастерством историка. Москва, 2000.

Методичні рекомендації

Перше питання потребує з'ясування першорядних принципів і методів вивчення та викладання історії. Важливо звернути увагу на основні підходи до аналізу історичних подій, такі як цивілізаційний підхід, а також методи історичної компаративістики та контент-аналізу. Необхідно також розглянути актуальні тенденції в методології історичних досліджень, які враховують багат шаровість історичного процесу та різноманітність джерел. Студентам варто ознайомитися з прикладами застосування цих принципів у конкретних історичних дослідженнях та спробувати розробити власні методологічні підходи до аналізу певних історичних подій.

Друге питання передбачає аналіз соціальної унікальності функції історичної науки в українському суспільстві. Насамперед, необхідно визначити роль історичної науки в формуванні національної ідентичності та суспільної свідомості. Потрібно звернути увагу на те, як історична наука впливає на процеси національного самоусвідомлення, соціальну згуртованість та політичні процеси в Україні. Рекомендується дослідити, як історія використовується в освітній, культурній та політичній сферах для впливу на суспільні настрої. Доцільно також розглянути приклади з інших країн, де історична наука відігравала важливу роль у процесах державотворення та соціальних перетвореннях.

Третє питання стосується україноцентричності як визначальної ідеї гранд-нарративу національної історії. Для цього необхідно спершу

з'ясувати поняття гранд-нарративу та його значення у формуванні національної історичної свідомості. Студентам слід проаналізувати основні етапи розвитку україноцентричної концепції історії, визначити її ключові ідеї та підходи, а також дослідити, як ця концепція впливає на сучасну українську історіографію. Варто розглянути критичні зауваження щодо україноцентричності та обговорити можливі виклики, з якими стикається ця концепція у контексті глобалізації та сучасних наукових дискурсів.

Четверте питання стосується подолання вад формаційної моделі світового розвитку й переваг цивілізаційної моделі. Вивчаючи це питання, студентам потрібно звернути увагу на основні критичні зауваження щодо марксистсько-ленінської формаційної моделі історії, яка домінувала в радянській історіографії. Необхідно проаналізувати, чому ця модель виявилася неспроможною адекватно пояснювати складні процеси розвитку людства, особливо в контексті постіндустріального суспільства. Важливо також розглянути переваги цивілізаційної моделі, яка враховує культурні, релігійні, соціальні та інші фактори розвитку окремих цивілізацій. Студентам слід ознайомитися з роботами відомих істориків, які застосовують цивілізаційний підхід, та обговорити можливості інтеграції цього підходу в сучасні історичні дослідження.

П'яте питання стосується постмодернізму як глухого кута історичної науки в Україні. Перш за все, необхідно ознайомитися з основними ідеями постмодернізму в історичній науці, включаючи релятивізм, деконструкцію та відмову від метанаративів. Студентам потрібно проаналізувати, як ці ідеї вплинули на розвиток історичної науки у світі та в Україні зокрема. Важливо також розглянути критичні зауваження щодо постмодернізму, зокрема його здатність породжувати надмірний суб'єктивізм і ставити під сумнів об'єктивність історичного знання. Студентам варто обговорити, чи є постмодернізм дійсно "глухим кутом" для української історіографії, і які альтернативи можуть запропонувати сучасні українські науковці для подальшого розвитку історичної науки.

Шосте питання розглядає феномен ідеології європоцентризму, його міфи, істотні вади й фатальні наслідки. Вивчаючи це питання, студентам слід проаналізувати, як європоцентризм сформувався як домінуюча ідеологія в історіографії та які її основні риси. Необхідно звернути увагу на критику європоцентризму з боку постколоніальних студій, які підкреслюють однобічність і виключність європейської перспективи. Важливо також розглянути, які історичні міфи та стереотипи були створені під впливом європоцентризму і як вони вплинули на глобальне сприйняття історії. Студентам потрібно дослідити наслідки цієї ідеології для неєвропейських народів та культур, зокрема, в контексті колоніалізму і глобальної нерівності. Варто обговорити можливі шляхи подолання європоцентризму в сучасній історіографії та розширення історичних досліджень з урахуванням багатогранності світових культур і цивілізацій.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Визначте основні принципи й методи вивчення та викладання історії. Як вони впливають на формування історичної свідомості студентів?
2. Проаналізуйте соціальну унікальність функції історичної науки в українському суспільстві. Які особливості цього явища ви вважаєте найважливішими?
3. Поясніть концепцію україноцентричності як визначальної ідеї гранд-нарративу національної історії. Чому цей підхід є ключовим у сучасній українській історіографії?
4. Розгляньте основні критичні зауваження щодо формаційної моделі світового розвитку. Які альтернативи пропонує цивілізаційна модель?
5. Визначте вплив ідеології європоцентризму на світову історіографію. Які його міфи та стереотипи ви вважаєте найбільш шкідливими?

6. Зіставте європоцентризм із постколоніальним підходом у вивченні історії. Які переваги має постколоніальний підхід для об'єктивного розуміння світової історії?
7. Оцініть роль ідеології у формуванні історичних наративів. Як ідеологічні упередження впливають на викладання історії в українських закладах освіти?
8. Проаналізуйте переваги цивілізаційного підходу у вивченні історії. Чим він відрізняється від інших історичних моделей?
9. Обговоріть, які основні перешкоди стоять перед українською історичною наукою на сьогодні.

Практичне заняття №2

Тема: НАБУТТЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ Й КОРЕКТНОГО ЦИТУВАННЯ (2 год.)

Мета: сформувати у студентів компетенції дотримання вимог до академічної доброчесності та принципів коректного цитування.

План:

1. Принципи академічної доброчесності й набуття компетентностей їх суворого дотримання.
2. Принципи і правила коректного цитування.

Джерела:

- Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. №2145 // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38039. Ст. 380.
- Закон України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2020. № 24. Ст. 170.
- Кодекс академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021.
- Лист МОН України від 23.10.2018 р. № 1/9-650: Методичні рекомендації для закладів вищої освіти із підтримки принципів академічної доброчесності; Розширений глосарій термінів та понять ст.. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту».
- Лист МОН України від 20 травня 2020 р. № 1/9-263: До питання уникнення проблем і помилок у практиках збереження академічної доброчесності.
- Положення про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2021.

- Лист МОН України від 15.08.2018 № 1/11-8681: Про рекомендації щодо запобігання академічному плагиату та його виявлення в наукових роботах.
- Національний стандарт України: Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015. Вид. офіційне. К., 2016.

Література:

а) основна:

- Кудінов І.О. Основи наукового цитування. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Kudinov-I.O.-Osnovi-naukovogo-cituvannya.pdf> (дата звернення 01.05.2021).
- Магістерська робота: Методичні поради. Вид. 2-ге, розшир. і доповн. / Уклад. В.С. Степанков. Кам'янець-Подільський, 2021.
- Методичні настанови з підготовки та захисту курсових і дипломних робіт для студентів історичного факультету / уклад.: С.І. Світленко, Ю.А. Святець. Дніпропетровськ, 2016.
- Основи академічного письма. Робота з науковими джерелами. URL: https://elearning.sumdu.edu.ua/free_content/lectured:40e485aec9c375448e4927947e5c4c5e43d113c/1920 (дата звернення: 30.04.2021).
- Основні вимоги до структури й оформлення кваліфікаційних робіт (магістерські роботи). URL: http://journ.univ.kiev.ua/files/mag_vymohy.pdf (дата звернення: 09.04.2021).
- Цитати у науковій статті: поради як правильно їх оформлювати. URL: <https://spubl.com.ua/uk/blog/tsitaty-v-nauchnoy-statye-sovety-kak-pravilno-ikh-oformlyat> (дата звернення: 30.04.2021).

б) додаткова:

- Бреус Ю., Боловацька Ю. та ін. Методичні рекомендації для закладів загальної середньої освіти з підтримки академічної доброчесності. К., 2021.

- Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / упоряд.: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв [Б.м. і р.].

Методичні рекомендації

Перше питання потребує розгляду основних принципів академічної доброчесності, таких як чесність, прозорість, об'єктивність, відповідальність і повага до інтелектуальної власності. Потрібно з'ясувати, яким чином ці принципи впливають на якість наукових робіт та академічну репутацію. Варто звернути увагу на типові приклади порушень академічної доброчесності, таких як плагіат, фальсифікація даних та несанкціоноване використання чужих робіт, і обговорити їх наслідки. Подальше висвітлення питання доцільно здійснити через обговорення конкретних кейсів, де було порушено принципи академічної доброчесності, а також через аналіз можливих способів уникнення таких порушень у власних дослідженнях.

Друге питання передбачає детальне вивчення основних правил коректного цитування, які є невід'ємною частиною академічної доброчесності. Насамперед, потрібно розглянути різницю між прямими та непрямими цитатами, визначити, коли і як правильно їх використовувати. Необхідно пояснити, які стилі цитування існують, і як їх застосовувати в залежності від типу наукової роботи. Студенти мають звернути увагу на правильне оформлення посилань на джерела та уникнення типових помилок під час цитування. Подальше вивчення питання доцільно здійснити через аналіз прикладів коректного та некоректного цитування з наукових робіт, а також через виконання практичних завдань на закріплення правил цитування.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Визначте основні принципи академічної доброчесності. Як ці принципи впливають на якість наукових досліджень?

2. Проаналізуйте основні порушення академічної доброчесності та їх можливі наслідки для дослідників і навчальних закладів.
3. Поясніть, що таке плагіат і як його уникнути у власних наукових роботах.
4. Охарактеризуйте основні правила коректного цитування джерел у наукових роботах.
5. Визначте відмінності між прямим і непрямим цитуванням. У яких випадках доцільно використовувати кожен з цих методів?
6. Розгляньте приклади коректного та некоректного цитування. Які помилки найчастіше допускають студенти при цитуванні джерел?
7. Обґрунтуйте важливість дотримання правил академічної доброчесності у процесі написання наукових робіт.
8. Запропонуйте стратегії, які допоможуть уникнути порушень академічної доброчесності у власній дослідницькій діяльності.

Практичне заняття №3

Тема: НАВЧАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ЇХ СТРУКТУРА (4 год.)

Мета: досягнути усвідомлення студентами сутності процесу навчання історичних дисциплін, його закономірностей, принципів та правил змістової складової історичних знань.

План:

№1

1. Процес навчання історичних дисциплін, його закономірності й складові.
2. Принципи і правила навчання.
3. Структура історичних знань студентів.

№2

4. Сучасна концепція історії України та її особливості.
5. Фундаментальні історичні поняття.
6. Особистісно орієнтоване навчання історії.

Джерела та література:

Джерела:

- Закон України «Про вищу освіту»: чинне законодавство станом на 06 вересня 2014 року. Київ, 2014.
- Закон України «Про освіту» (05.09.2017 №2145-VIII) // Відомості Верховної Ради (далі – ВВР). 2017. № 38-39. Ст. 380; Зі змінами 2023 р.
- Закон України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» // ВВР. 2020. Ст. 170.

Література:

а) основна:

- Баклашова Т., Проскурін В. Підходи до вдосконалення змісту викладання курсу «Історія України» у вищих навчальних закладах відповідно до вимог дослідницького навчання // Професіоналізм педагога: теоретичні та методичні аспекти. Наукове електронне видання. 2019. №11.
- Волф Т. (США). Историк как философ и учитель // Новая и новейшая история. 2012. №5.
- Ганаба С. Стандартизація тестового контролю перевірки засвоєння знань як фактор якості історичної освіти // Проблеми дидактики історії. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський. 2020. Вип. 11.
- Гирич І. Українська історична освіта на початку ХХІ ст.: від обмежень філософії етноцентризму до концепції засвоєння «чужого як свого» // Історія в школах України. 2009. №5.
- Гончарова Н.О. Методика викладання історії у вищій школі. Навчальний посібник. Харків, 2009.
- Горохівський П.І. Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі. Умань, 2016.
- Мицик Ю. Нове чи призабуте старе: міркування про книжку «Шкільна освіта очима істориків-науковців» // Історія в школах України. 2008. №11-12.
- Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л.М. Михайлова, О.В. Пачова, О.В. Проніна. За загал. ред. Л.М. Михайлової. Сєверодонець, 2020.
- Старєва А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтовний підхід: навч. посібн. Миколаїв, 2007.
- Пометун О.І., Гупан Н.М., Власов В.С. Компетентісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: метод. посібн. Київ, 2018.
- Степанков В. Проблеми формування методологічних засад концепту навчального курсу «Методика викладання історичних

дисциплін у ЗВО (з власного досвіду викладання)» // Проблеми дидактики історії. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2020. Вип. 11.

- Степанков В. Кастрація національної історичної пам'яті, або що передбачає проект нової концепції викладання історії України в школі // День. 2010. 4-5 червня.
- Терно С. Нові підходи у вивченні історії: прорив в науці чи шлях в нікуди? // Історія в школах України. 2003. № 1-2.
- Хвостова К.В. Истина и объективность в истории // Новая и новейшая история. 2011. №5.
- Шкільна історія очима істориків-науковців. Київ, 2008.

б) додаткова:

- Бех І.Д. Виховання особистості: Підручник. Київ, 2008.
- Левітас Ф.Л., Салата О.О. Методика викладання історії: Посібник учителя. Харків, 2006.
- Мотенко Я.В., Шишкіна Є.К. Історичні дисципліни як складова вищої освіти в Україні на початку ХХІ ст. // Історичні студії суспільного прогресу. 2018. Вип. 6.
- Масненко В.В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості // Укр. іст. журн. 2002. №5.
- Рюзен Й. (ФРН). Историческая объективность как составляющая вопроса о социальных ценностях // Новая и новейшая история. 2012. №4.
- Смирнов В.П. О достоверности исторического знания // Новая и новейшая история. 2010. №3.
- Селищева І.А. Історична пам'ять у контексті історичної освіти // Педагогіка вищої та середньої школи. 2017. №1.
- Шляхтун П.П. Методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін: Навчальний посібник. Київ, 2011.

Методичні рекомендації

Перше питання потребує розгляду основних етапів і компонентів процесу навчання історії. Студентам слід звернути увагу на методи, форми і засоби навчання, що забезпечують ефективне засвоєння історичних знань. Варто проаналізувати такі складові, як мотивація, засвоєння матеріалу, його систематизація і практичне застосування. Доцільно також розглянути специфіку навчання історії в контексті різних вікових груп і типів освітніх закладів.

У другому питанні слід зосередитися на основних принципах навчання історичних дисциплін, таких як науковість, системність, послідовність, доступність, наочність, зв'язок теорії з практикою тощо. Потрібно розглянути, як ці принципи реалізуються на практиці та які правила є основоположними для ефективного навчання історії. Студентам варто проаналізувати приклади практичного застосування цих принципів у різних педагогічних ситуаціях.

При підготовці до третього питання студенти мають зрозуміти, що структура історичних знань включає як фактичні знання (дати, події, персоналії), так і концептуальні знання (історичні процеси, причинно-наслідкові зв'язки). Варто розглянути різні рівні засвоєння історичних знань – від базового розуміння фактів до вміння аналізувати і синтезувати історичні події. Потрібно обговорити, як викладач може сприяти формуванню глибоких і структурованих знань у студентів.

Четверте питання потребує аналізу сучасних підходів до вивчення історії України. Варто звернути увагу на основні теоретичні концепції, що відображають різні етапи і аспекти історичного розвитку України. Потрібно розглянути специфіку сучасної української історіографії та її відмінності від інших історичних традицій. Студенти мають усвідомити, як ці концепції впливають на викладання історії в навчальних закладах.

У п'ятому питанні слід зосередитися на визначенні і розкритті ключових історичних понять, які є основою для розуміння історичного процесу. Студентам необхідно вивчити такі поняття, як цивілізація, культура, держава, народ, соціальні інститути, війна тощо. Важливо

проаналізувати, як ці поняття використовуються в історичній науці та їх роль у формуванні історичного мислення.

Шосте питання потребує розгляду концепції особистісно орієнтованого навчання, яке ставить у центр процесу навчання потреби і інтереси студента. Студентам варто дослідити, як цей підхід реалізується на практиці, зокрема через індивідуалізацію навчання, активні методи навчання, використання інтерактивних технологій. Потрібно обговорити, як особистісно орієнтоване навчання сприяє розвитку критичного мислення і самостійності у студентів.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Визначте основні складові процесу навчання історичних дисциплін і їхню роль у засвоєнні матеріалу студентами.
2. Які принципи навчання історичних дисциплін ви вважаєте найбільш важливими? Обґрунтуйте свій вибір.
3. Охарактеризуйте структуру історичних знань студентів. Як її можна покращити?
4. Проаналізуйте сучасну концепцію історії України. Які її особливості?
5. Дайте визначення фундаментальних історичних понять і поясніть їх значення для історичної науки.
6. Які методи можна використовувати для реалізації особистісно орієнтованого навчання історії? Наведіть приклади.
7. Як сучасні підходи до вивчення історії України відрізняються від традиційних?
8. Вкажіть основні переваги та виклики особистісно орієнтованого навчання історії.

Практичне заняття №4

Тема: МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН (4 год.)

Мета: домогтися опанування студентами основних методів викладання історичних дисциплін та їх використання у педагогічній роботі.

План:

№1

1. Наукові засади методики викладання історичних дисциплін.
2. Основні види методів навчання та їх значення.
3. Особливості проблемного викладання.

№2

4. Інтерактивні методи навчання історичних дисциплін.
5. Методи інноваційного навчання.
6. Урахування профілю підготовки фахівців у викладанні історичних дисциплін.

Джерела та література:

Джерела:

- Закон України «Про вищу освіту»: чинне законодавство станом на 06 вересня 2014 року. Київ, 2014.
- Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах // Наказ Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р. № 161.

Література:

а) основна:

- Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи: інтерактивні технології в курсах навчання дисциплін: навч.-метод. посіб. Київ, 2012.

- Башкір О.І. Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі // Педагогіка і психологія. Зб. наук. пр. Харків, 2018. Вип. 60.
- Бистрова Ю.В. Інноваційні методи навчання у вищій школі // Право та інноваційне суспільство. 2015. №1 (4).
- Гончарова Н.О. Методика викладання історії у вищій школі. Навчальний посібник. Харків, 2009.
- Горохівський П.І. Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі. Умань, 2016.
- Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: підруч., 3-тє вид., випр. Київ, 2015.
- Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / авт.-уклад. Н. Наволокова. Харків, 2012.
- Інноваційні технології навчання: навч. посіб. для студ. / відп. ред. Х.Ш. Бахтіярова. Київ, 2017.
- Лаптин П.Ф. Проблемное преподавание и учение истории в высшей школе. Киев, 1988.
- Марченко О., Воронка В., Постол А. Інноваційні технології та методи навчання у вишах України // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія Педагогіка. Запоріжжя, 2022. Вип. 2 (29).
- Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007.
- Прокопів Л. Інноваційні технології навчання і виховання у ВНЗ: навч.-метод. посібн. Київ, 2017.
- Сич О.І. Про викладання історії у вищій школі // Укр. іст. жур. 1998. №5.
- Терещук В.І., Ільченко А.М., Семенишина І.В. Інноваційні технології навчання у закладах вищої освіти // Академічні візії. 2023. Вип. 16.
- Шляхтун П.П. Методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін: навчальний посібник. Київ, 2011.

б) додаткова:

- Гирич І. Українська історична освіта на початку ХХІ ст.: від обмежень філософії етноцентризму до концепції засвоєння «чужого» як «свого» // Історія в школах України. 2009. №5.
- Грабар Н. Мультимедійні технології та їх вплив на комунікації в освіті // Вісник Книжкової палати. 2012. №16.
- Дяченко-Богун М. Активні методи навчання у вищому навчальному закладі // Витоки педагогічної майстерності. 2014. Вип. 14.
- Пометун О.І., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. Київ, 2006.
- Січкарук О.І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посібн. Київ, 2006.
- Тверезовська Н.Т. Інтерактивні інноваційні технології у системі вищої освіти. Київ, 2009.

Методичні рекомендації

При опрацюванні першого питання слід звернути увагу на важливість наукового підходу до викладання історичних дисциплін. Потрібно визначити, що наукові засади методики викладання передбачають використання сучасних наукових досягнень і підходів до аналізу історичних фактів. Варто акцентувати увагу на необхідності дотримання принципів об'єктивності, системності та історизму у викладанні історії. Крім того, важливо звернути увагу на те, як наукова методологія впливає на якість викладання й успішність засвоєння матеріалу студентами.

Розглядаючи друге питання, необхідно класифікувати та описати основні види методів навчання, які застосовуються у викладанні історичних дисциплін. Слід звернути увагу на традиційні методи, такі як лекційний, бесідний та метод дискусій, а також на новітні підходи, що включають використання технологій і мультимедійних ресурсів. Важливо пояснити значення кожного з цих методів у контексті формування глибоких і усвідомлених історичних знань у студентів.

При розгляді третього питання варто зосередитись на специфіці проблемного підходу до викладання історії. Потрібно пояснити, як проблемне навчання стимулює критичне мислення, аналіз і самостійність у навчанні. Необхідно розкрити основні етапи реалізації проблемного викладання, від постановки проблемних питань до їх спільного обговорення та вирішення студентами під керівництвом викладача. Важливо також обговорити, як такий підхід сприяє кращому розумінню історичних процесів і подій.

Четверте питання передбачає вивчення інтерактивних методів навчання, які дозволяють активізувати студентів і залучити їх до активної участі в навчальному процесі. Потрібно описати різноманітні інтерактивні техніки, такі як рольові ігри, симуляції, робота в малих групах та кейс-стаді. Варто наголосити на перевагах інтерактивного навчання, зокрема на його здатності підвищувати зацікавленість студентів і поліпшувати засвоєння матеріалу.

У п'ятому питанні слід звернути увагу на сучасні інноваційні підходи до викладання історичних дисциплін. Це можуть бути методи, які включають використання цифрових інструментів, онлайн-ресурсів, а також різноманітні форми дистанційного навчання. Варто розглянути переваги й виклики, пов'язані з упровадженням інновацій у навчальний процес, а також проаналізувати їх вплив на формування професійних компетенцій студентів.

Останнє питання вимагає аналізу особливостей викладання історичних дисциплін у контексті різних профілів підготовки студентів. Необхідно розкрити, як викладач має адаптувати методи навчання до спеціалізації студентів, враховуючи їхній майбутній професійний профіль. Наприклад, викладання історії для студентів педагогічних спеціальностей може включати акцент на методах викладання й педагогічній майстерності, тоді як для студентів гуманітарних напрямів більш важливими можуть бути теоретичні аспекти й аналіз історичних джерел.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Які основні наукові засади методики викладання історичних дисциплін? Як вони впливають на ефективність навчання?
2. Назвіть основні види методів навчання історії та поясніть значення кожного з них.
3. У чому полягає особливість проблемного викладання історичних дисциплін? Які переваги має цей підхід?
4. Які інтерактивні методи навчання історії ви знаєте? Наведіть приклади їх використання в навчальному процесі.
5. Чим відрізняються інноваційні методи навчання від традиційних? Які виклики вони можуть створювати?
6. Як врахування профілю підготовки фахівців впливає на вибір методів викладання історичних дисциплін?
7. Поясніть значення особистісно орієнтованого навчання історії. Як цей підхід змінює роль викладача?
8. Яким чином можна ефективно поєднувати різні методи навчання для досягнення навчальних цілей?
9. У чому полягає важливість структури історичних знань студентів для успішного викладання історії?
10. Як сучасні технології можуть бути інтегровані в процес викладання історичних дисциплін?

Практичне заняття №5

Тема: ПІДГОТОВКА ДО ЛЕКЦІЇ ТА ЇЇ ПРОВЕДЕННЯ (2 год.)

Мета: домогтися опанування студентами основ методики підготовки до лекції, написання її тексту та лекційного виступу.

План:

1. План і складові лекції, відбір матеріалу та його компонування.
2. Написання тексту лекції: основні вимоги, структура, дидактичний матеріал.
3. Підготовка викладача до лекційного виступу.
4. Читання лекції. Поради лектору.

Джерела і література:

Джерела:

- Закон України «Про вищу освіту»: чинне законодавство станом на 06 вересня 2014 року. Київ, 2014.
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» // ВВР. 2020. Ст. 170.
- Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (Нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2023.

Література:

а) основна:

- Гончарова Н.О. Методика викладання історії у вищій школі. Навчальний посібник. Харків, 2009.
- Горохівський П.І. Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі. Умань, 2016.
- Дзюбинська М.М. Лекція як організаційна форма та метод навчання. Кам'янець-Подільський, 2013.
- Жорнова О., Жорнова О. Організаційно-методичні засади викладання у вищій школі: навчальний посібник. Київ, 2011.
- Каплінський В. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Київ, 2015.

- Лаптин П.Ф. Проблемное преподавание и изучение истории в высшей школе. Киев, 1988.
- Лопачька Н. Переваги лекції як форми навчального процесу у вищих навчальних закладах: теоретико-методологічний аспект (з досвіду викладання історичних дисциплін) // Проблеми дидактики історії. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 7.
- Методика викладання історії у вищій школі: навч. посіб. Харків, 2009.
- Маринченко Г.М. Методика викладання історії у закладі вищої освіти: навч.-метод. посібник. Київ, 2021.
- Мартинчук І.І. Дидактика історії та управління освітою: навч.-метод. посібн. Вінниця, 2021.
- Методика підготовки та проведення лекцій у Національній академії внутрішніх справ: методичні рекомендації / За ред. Є.М. Моїсеєва. URL: <https://okop.naiu.kiev.ua> (дата звернення: 13.09.2023).
- Методика читання лекцій. URL: https://pidru4niki.com/70147/pedagogika/metodika_chitannya_lektsiy (дата звернення: 13.09.2023).
- Палій В., Палій К. Проведення лекцій на основі мультимедійних технологій // Фахова передвища освіта. 2019. №1.
- Прицак М.Д., Залюбівська О.Б. Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі: курс лекцій. Вінниця, 2019.
- Савенко В.В. Завдання та зміст лекцій з історії відповідно до вимог Болонського процесу // Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Тернопіль, 2005. Ч. 3.
- Сич О.І. Про викладання історії у вищій школі // Укр. іст. жур. 1998. №5.
- Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: підручник. Львів, 2017.

- Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка вищої школи: національний, європейський та глобальний контексти: навч. посібн. Суми, 2021.
- Тюріна В.О. та ін. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. Харків, 2020.
- Яковенко Г. Методика навчання історії: навч.-метод. посібн. Харків, 2017.

б) додаткова:

- Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.) / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2023.
- Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи України. Історія. Теорія: підручник. Київ, 1998.
- Баханов К.О. Лабораторно-практичні роботи у викладанні історії України: метод. посібн. для вчителів. Київ, 1996.
- Котляр Р.В. й ін. Студент у Вузі: методичні рекомендації по організації навчальної та самостійної роботи студентів. Миколаїв, 2002.
- Лекції з педагогіки вищої школи: навчальний посібник. Харків, 2006.
- Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі. Київ, 2007.
- Пасмор Н.П. Бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів. Київ, 2006.
- Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. 2-ге вид. Київ, 2014.
- Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: навч. посібн. Київ, 2004.

Методичні рекомендації

Перше питання потребує з'ясування основних складових частин лекції, таких як вступ, основна частина та висновки. Важливо

розглянути процес відбору матеріалу, який має бути актуальним, науково обґрунтованим та доступним для сприйняття студентів. Необхідно звернути увагу на правильне компонування матеріалу, щоб забезпечити логічний і послідовний виклад теми, що буде зрозумілим для аудиторії.

Друге питання охоплює підготовку тексту лекції. Студентам слід звернути увагу на основні вимоги до написання тексту лекції, такі як чітка структура, наукова точність, доступність та логічна послідовність викладу. Важливо враховувати також використання дидактичного матеріалу, як-от наочні посібники, мультимедійні презентації, схеми та графіки, що сприятимуть кращому засвоєнню матеріалу студентами.

Третє питання зосереджується на підготовці викладача до лекційного виступу. Студентам слід розглянути питання організації робочого місця, налаштування технічного обладнання та репетиції перед виступом. Важливо також підготувати відповіді на можливі запитання аудиторії та продумати, як ефективно взаємодіяти зі студентами під час лекції.

Четверте питання передбачає аналіз ключових аспектів читання лекції. Рекомендації лектору включають використання чіткого та зрозумілого мовлення, підтримання зорового контакту з аудиторією, регулювання темпу та гучності голосу, а також активне залучення студентів до процесу навчання через запитання та дискусії. Крім того, важливо розглянути питання самоконтролю та аналізу проведеної лекції для подальшого вдосконалення викладацької майстерності.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Вкажіть, які основні складові частини лекції ви можете виділити?
2. Яким критеріям має відповідати відбір матеріалу для лекції?
3. Назвіть основні етапи підготовки тексту лекції. Які вимоги до його структури?
4. Яку роль відіграє дидактичний матеріал у підготовці та проведенні лекції?

5. Які основні кроки має здійснити викладач при підготовці до лекційного виступу?
6. Які поради щодо читання лекції можна дати лектору для покращення ефективності викладу матеріалу?
7. Які методи ви б використали для підтримання зорового контакту з аудиторією під час лекції?
8. Як можна залучити студентів до активної участі під час лекції?
9. Чому важливо аналізувати проведену лекцію та як це може вплинути на подальше вдосконалення викладацької майстерності?

Практичне заняття №6

Тема: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ (2 год.)

Мета: домогтися опанування студентами методики підготовки й проведення основних організаційних форм навчання в ЗВО.

План:

1. Методика організації проведення семінарських занять.
2. Проведення практичних і лабораторних занять.
3. Організація проведення спецкурсів, спецсемінарів та консультацій.
4. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів.

Джерела і література:

Джерела:

- Закон України «Про вищу освіту»: чинне законодавство станом на 06 вересня 2014 року. Київ, 2014.
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» // ВВР. 2020. Ст. 170.
- Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (Нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2023.

Література:

а) основна:

- Баклашова Т., Проскунін В. Підходи до вдосконалення змісту викладання курсу «Історія України» у вищих навчальних закладах відповідно до вимог дослідницького навчання // Професіоналізм педагога: теоретичні і методичні аспекти. Наукове електронне видання. 2019. №11.
- Біла С., Смуток Л. Методика викладання історії у вищому навчальному закладі. Методичні матеріали до самостійної роботи студентів: навч.-метод. посібн. Дрогобич, 2013.
- Венцева Н.О. Використання дискусій при викладанні історії у вищій школі. URL: <http://vuzlib.com/content/kiiev/266/84>
- Гончарова Н.О. Методика викладання історії у вищій школі. Навчальний посібник. Харків, 2009.

- Горохівський П.І. Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі. Умань, 2016.
- Кайдалова П.Г., Науменко Н.В. Методика викладання у вищій школі: метод. рекомендації до практичних занять для здобувачів вищої освіти. Харків, 2021.
- Малихін О.В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних закладів: теоретико-методичний аспект: монографія. Кривий Ріг, 2009.
- Маринченко Г.М. Методика викладання історії у закладі вищої освіти: навч.-метод. посібник. Київ, 2021.
- Маринченко Г.М. Методика викладання історії у ЗЗСО: матеріали для організації самостійної роботи під час дистанційного та змішаного навчання: навч.-метод. посібн. Миколаїв, 2022.
- Мартинець Л.А. Педагогіка вищої школи. Опорний конспект лекцій. Вінниця, 2019.
- Мартинчук І.І. Дидактика історії та управління освітою: навч.-метод. посібн. Вінниця, 2021.
- Методи навчання про які має знати кожний викладач. URL: <https://buki.com.ua/news/metodi-navchannya-pro-yaki-mae-znaty-kozhniy-vykladach/> (дата звернення: 14.09.2023).
- Нагаєв В.М. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. Харків, 2019.
- Нагаєв В.М., Портян М.О. Методика викладання у вищій школі: навч. посібн. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків, 2018.
- Немченко С.Г. та ін. Педагогіка вищої школи. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Донецьк, 2014.
- Стинська В.В. Методика викладання у вищій школі: навч. посібн. Івано-Франківськ, 2022.
- Швед М. Самостійна робота студентів: навч.-метод. посібн. Львів, 2013.
- Цвяк А. Лекція як форма навчання у вищих навчальних закладах: загально методичний аспект // Проблеми дидактики історії. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2010. Вип. 2.

- Теслюк В.М. Основи педагогічної майстерності викладача вищої школи. Київ, 2021.

б) додаткова:

- Гирич І. Українська історична освіта на початку ХХІ ст.: від обмежень філософії етноцентризму до концепції засвоєння «чужого» як «свого» // Історія в школах України. 2009. №5.
- Кобаль В.І. Методика викладання у вищій школі: навч.-метод. посіб. Мукачево, 2016.
- Козлова Г.М. Методика викладання у вищій школі: навч. посібн. Одеса, 2014.
- Терно С.О. Критичне мислення: методи та стиль навчання // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя, 2019. Вип. 52. Т. 2.
- Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. 2-ге вид. Київ, 2014.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід зосередитися на виявленні основних аспектів організації семінарських занять. Важливо визначити передумови ефективного проведення таких занять, зокрема, розробку плану, підбір тем та формування питань для обговорення. Слід зазначити, що успішність семінарів залежить від чіткої структури та організації, а також від активної участі студентів. Окрім того, важливо враховувати різноманітність методів активізації, таких як дискусії, мозкові штурми та групові роботи, які допоможуть стимулювати інтерес і зацікавленість студентів у темі заняття. Не забувайте про критерії оцінювання участі та результатів студентів, щоб забезпечити об'єктивність і справедливість у наданні зворотного зв'язку.

Друге питання стосується підготовки та проведення практичних і лабораторних занять. Тут потрібно зосередитися на визначенні основних етапів організації цих занять, включаючи підготовку завдань, забезпечення необхідними матеріалами та обладнанням.

Важливо врахувати специфіку завдань, які повинні відповідати навчальним цілям і бути зрозумілими для студентів. Рекомендується провести інструктаж перед заняттям для пояснення техніки безпеки та методики виконання завдань. Під час занять важливо забезпечити підтримку студентів, контролювати процес виконання завдань і надавати своєчасний зворотний зв'язок для корекції помилок та покращення результатів.

Третє питання акцентує увагу на організації спецкурсів і спецсемінірів. Важливо визначити специфіку теми та рівень підготовки студентів для розробки змісту курсу. Рекомендується підготувати відповідні матеріали, літературу та ресурси, які допоможуть студентам краще зрозуміти предмет. Окрему увагу слід приділити створенню чітких графіків і планів для консультацій, щоб студенти могли отримати необхідну допомогу і підтримку. Важливо також організувати регулярний зворотний зв'язок і надавати рекомендації щодо виконання завдань, що сприятиме ефективному навчальному процесу.

Четверте питання фокусується на організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів. Тут слід розробити чіткі завдання та рекомендації для самостійної роботи, які повинні відповідати рівню підготовки студентів і сприяти глибшому засвоєнню матеріалу. Важливо надати студентам відповідну літературу та джерела, а також чітко визначити очікувані результати. Регулярний контроль виконання завдань та надання зворотного зв'язку є ключовими аспектами для підтримки студентів у їхній самостійній діяльності, що допоможе виявити та виправити можливі помилки, а також досягти високих результатів.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Визначте основні етапи підготовки та проведення семінарських занять. Які методи і прийоми забезпечують ефективність семінарських занять?

2. Вкажіть, які ключові аспекти необхідно враховувати при організації і проведенні практичних і лабораторних занять? Які методичні підходи забезпечують досягнення навчальних цілей у цих формах навчання?
3. Опишіть основні етапи та методи організації спецкурсів і спецсемінарів. Які фактори сприяють успішному проведенню таких форм навчання?
4. Які принципи і методи ефективного управління самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів? Як забезпечити їх мотивацію і підтримку в цьому процесі?
5. Визначте, які організаційні форми навчання є найбільш підходящими для досягнення специфічних навчальних цілей у вищій освіті. Які з них можуть бути використані для розвитку навичок критичного мислення та самостійного навчання?
6. Які проблеми можуть виникнути під час організації семінарських, практичних і лабораторних занять, і як їх можна вирішити?
7. Як правильно оцінювати ефективність самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів? Які методи і критерії можуть бути використані для цього?
8. Які інноваційні підходи та технології можуть бути впроваджені в організацію навчання для підвищення його якості та результативності?

Практичне заняття №7

Тема: НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ (2 год.)

Мета: домогтися сформування у студентів знань, умінь і навичок проведення науково-дослідної роботи.

План:

1. Роль наукової праці у розвитку творчих здібностей студента.
2. Шляхи і методи залучення студентів до науково-дослідної роботи.
3. Методичні засади виконання кваліфікаційної магістерської роботи:
 - а) обрання теми, структура роботи та вимоги до змісту її складових частин;
 - б) оформлення наукового апарату;
 - в) написання тексту роботи й вимог до нього;
 - г) підготовка роботи до захисту й процедура її захисту.

Джерела і література:

Джерела:

- Закон України «Про вищу освіту»: чинне законодавство станом на 06 вересня 2014 року. Київ, 2014.
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» // ВВР. 2020. Ст. 170.
- Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (Нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2023.
- Положення про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (Нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2022.
- Положення про науково-дослідну роботу здобувачів освіти освітнього ступеня «магістр» у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти. Затверджено Вченою радою 13 квітня 2023 р., прот. №3. Біла Церква, 2023.

Література:

а) основна:

- Варова І.М. Особливості науково-дослідної діяльності студентів як суб'єктів вищої освіти // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців. 2018. Вип. 52.
- Гончарова Н.О. Методика викладання історії у вищій школі. Навчальний посібник. Харків, 2009.
- Головкова М.М., Єрмак Ю.І. Організація науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти // Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки: теорія та практика. 2021. Т. 2. №1.
- Горохівський П.І. Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі. Умань, 2016.
- Эко У. Как написать дипломную работу. Москва, 2001.
- Магістерська робота: методичні поради / Уклад. В.С. Степанков. 2-ге вид. розшир. і доповн. Кам'янець-Подільський, 2021.
- Маринченко Г.М. Методика викладання історії у закладі вищої освіти: навч.-метод. посібник. Київ, 2021.
- Маркітантов В.Ю., Найчук А.В. Підготовка та захист магістерської роботи: навч.-метод. посібн. Кам'янець-Подільський, 2008.
- Методичні настанови з підготовки та захисту курсових і дипломних робіт для студентів історичного факультету / Уклад.: С.І. Світленко, Ю.А. Святець. Дніпропетровськ, 2016.
- Методичні рекомендації до написання і оформлення бакалаврських та магістерських робіт з української літератури / Упоряд. І.П. Галак та ін. Київ, 2018.
- Методичні рекомендації з написання та оформлення дипломних робіт (проектів) студентами Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка [Електронний ресурс] / Уклад. А.М. Воевідко, В.В. Кобильник. Кам'янець-Подільський, 2018.

- Мороз Л.І., Мороз І.В. та ін. Науково-дослідна робота студентів у вищих навчальних закладах: навч.-метод. посібн. Миколаїв, 2017.
- Нагаєв В.М. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. Харків, 2019.
- Нагаєв В.М., Портян М.О. Методика викладання у вищій школі: навч. посібн. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків, 2018.
- Організація науково-дослідної роботи студентів. URL: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/%20рудь/page23.html
- Пентиліук М.І. та ін. Навчально- й науково-дослідна робота студентів-філологів: навч.-метод. посібн. для студентів. Вид. 2-ге, перероб. й доповн. Херсон, 2020.
- Пономарьов І.Ф. Науково-дослідна робота студентів у ВНЗ як складова їх професійної підготовки // Наукові записки кафедри педагогіки. Харків, 2010. Вип. XXIV.
- Самойленко Н. Організація науково-дослідної діяльності у закладі вищої освіти // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки». 2022. №4.
- Швед М. Самостійна робота студентів: навч.-метод. посібн. Львів, 2013.
- Яремчук В. Основи науково-дослідної роботи студентів: навч. посібн. для студентів факультетів гуманітарного профілю. 2-ге вид., виправл. Острог, 2012.

б) додаткова:

- Безрукова В.С. Как написать реферат, курсовую, дипломную. СПб., 2004.
- П'ятницька-Полякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: навчальний посібник. Київ, 2003.
- Сидоренко В.К., Дмитренко П.В. Основи наукових досліджень. Київ, 2000.
- Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. 2-ге вид. Київ, 2014.

- Філінюк А.Г., Трембіцький А.М. Наукова робота студента: метод. рекомендації для студентів і магістрантів. Кам'янець-Подільський, 2007.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід акцентувати увагу на тому, як наукова праця сприяє розвитку творчих здібностей студентів. Потрібно визначити, як участь у наукових дослідженнях може допомогти студентам розвинути критичне мислення, аналітичні навички та здатність до інноваційного підходу. Рекомендується розглянути приклади успішних наукових проєктів студентів та їх вплив на особистісний і професійний розвиток.

У другому питанні важливо розглянути різні методи та стратегії, які можуть бути використані для залучення студентів до науково-дослідної роботи. Сюди входять участь у наукових гуртках, стажуваннях, конференціях, а також організація наукових конкурсів і грантів. Необхідно також обговорити роль наставництва та підтримки з боку викладачів у цьому процесі.

Третє питання присвячене методичним засадам виконання кваліфікаційної магістерської роботи. Тож тут потрібно зосередити увагу на обранні теми роботи, визначенні її структури та вивченні вимог до змісту її складових частин. Важливо пояснити, як вибрати актуальну і цікаву тему, яка відповідає науковим інтересам студента і наявним ресурсам. Рекомендується також розглянути основні структурні елементи магістерської роботи, такі як вступ, основна частина, висновки, і зазначити вимоги до кожного з них.

Далі потрібно надати детальні рекомендації щодо правильного оформлення наукового апарату роботи, включаючи цитування, створення бібліографії, оформлення приміток та посилань. Важливо пояснити різні системи цитування і вибрати ту, що найбільше підходить для даної роботи.

Після цього слід розглянути основні вимоги до написання тексту магістерської роботи, включаючи стилістичні та граматичні норми, логічну побудову аргументів, чіткість і послідовність викладу.

Рекомендується також надати поради щодо редагування та коректури тексту.

Також потрібно зупинитися і на рекомендаціях щодо підготовки до захисту роботи, включаючи створення презентації, підготовку до можливих питань комісії, управління стресом і навичках ефективного виступу. Слід також ознайомитися з процедурою захисту магістерської роботи, включаючи вимоги до оформлення, терміни та порядок подання документів.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Вкажіть, яку роль наукова праця відіграє у розвитку творчих здібностей студента.
2. З'ясуйте, які методи можуть бути використані для залучення студентів до науково-дослідної роботи.
3. Вкажіть, які критерії слід враховувати при виборі теми для магістерської роботи.
4. З'ясуйте, як повинна бути структурована магістерська робота.
5. Вкажіть основні вимоги до оформлення наукового апарату магістерської роботи.
6. З'ясуйте, які вимоги до написання тексту магістерської роботи слід враховувати.
7. Вкажіть, яким чином слід підготуватися до захисту магістерської роботи.
8. З'ясуйте, які кроки включає процедура захисту магістерської роботи.

Практичне заняття №8

Тема: ДІАГНОСТИКА НАВЧАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

(2 год.)

Мета: домогтися опанування студентами функцій та видів контролю, оволодіння змістом їх методів й уміння аналізувати існуючі системи оцінювання.

План:

1. Функції та види контролю навчання студентів.
2. Методи контролю. Особливості організації тестового контролю.
3. Форми контролю.
4. Системи оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Джерела і література:

Джерела:

- Закон України «Про вищу освіту»: чинне законодавство станом на 06 вересня 2014 року. Київ, 2014.
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» // ВВР. 2020. Ст. 170.
- Положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (зі змінами та доповненнями). Кам'янець-Подільський, 2020.
- Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (Нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2023.

Література:

а) основна:

- Види і форми контролю знань студентів. URL: <https://ua.kursoviks.com.ua/vidi-i-formi-kontrolyu-znan-studentiv>
- Гончарова Н.О. Методика викладання історії у вищій школі. Навчальний посібник. Харків, 2009.

- Горохівський П.І. Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі. Навчальний посібник. Умань, 2012.
- Зубченко Я. Болонська система «по українськи»: лінь та маніпуляція. 2016. URL: <https://osvita.ua/vnz/52421/>
- Канівець Т.М. Основи педагогічного оцінювання: навч.-метод. посібн. Ніжин, 2012.
- Кизима Р.А., Яковчук В.В. Тестова система оцінювання знань студентів як один із методів сучасної технології навчання // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. Зб. наук. праць. 2007. № 4 (6).
- Кирилів М.В. та ін. Вдосконалення процедури оцінювання знань студентів за умов студентоцентрованого навчання в медичній освіті // Colloquium-journal, 2021. № 28 / 115.
- Кіцак В.М. Особливості тестового контролю знань студентів у межах змістових модулів // Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Тернопіль, 2005. Ч. 3.
- Комарніцький О.Б. Історія України: Матеріали для підготовки до тестування. Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський, 2007.
- Контроль та оцінка результатів з економічних дисциплін. URL: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/енп%20рудь/page14.html
- Критерії оцінювання знань студентів. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjA=/25983d96c73c5c31a03c402d00b0ec35.pdf>
- Кухар Л.О., Сергієнко В.П. Конструювання тестів. Курс лекцій: навч. посібн. Луцьк, 2010.
- Коваль В.І. Методика викладання у вищій школі: навч.-метод. посібн. Мукачево, 2016.
- Козлова І.М. Методика викладання у вищій школі: навч. посібн. Одеса, 2014.
- Лисенко В., Зазименко Д., Кліх Л. Валідні тести як метод контролю якості професійної підготовки фахівців у ВНЗ // Вища освіта України. 2012. № 2.

- Маринченко Г.М. Методика викладання історії у закладі вищої освіти: навч.-метод. посібн. Миколаїв, 2021.
- Нагаєв В.М., Портян М.О. Методика викладання у вищій школі: навч. посібн. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків, 2018.
- Немченко С.Г. та ін. Педагогіка вищої школи. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Донецьк, 2014.
- Ревуцька Н.М. Оцінювання якості знань студентів педагогічних спеціальностей засобами тестового контролю // Електронне наукове фахове видання «Народна освіта», 2015. URL: <https://repository.kristti.com.ua/handle/eiraise/630>
- Стинська В.В. Методика викладання у вищій школі: навч. посібн. Івано-Франківськ, 2022.
- Титова Н.М. Оцінювання навчальних досягнень студентів як педагогічна проблема // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2010. Вип. 23.
- Томіліна А.О. Основні проблеми контролю й оцінювання якості знань студентів // Педагогіка вищої та середньої освіти. 2010. Вип. 30.
- Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. К., 2011.

б) додаткова:

- Вітвицька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: навч. посібн. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. К., 2005.
- Кузьмінський А.І. Основи педагогіки вищої школи: навчальний посібник. К., 2005.
- Паршакова О. Проблеми організації та контролю самостійної роботи студентів у світлі Болонського освітнього процесу // Вища освіта України. 2010. №2.
- Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. К., 2014.
- Сікорський П.І. Кредитно-модульна технологія навчання: навч. посібн. К., 2005.

- Швед М. Самостійна робота студентів: навч.-метод. посібн. Львів, 2013.

Методичні рекомендації

У першому питанні слід визначити ключові функції контролю навчання, такі як діагностична, корекційна, мотивуюча та контролююча. Важливо розглянути різні види контролю, включаючи поточний, проміжний і підсумковий, а також їх особливості та застосування в навчальному процесі. Слід звернути увагу на те, як кожен вид контролю допомагає виявити знання та навички студентів, а також коригувати навчальний процес.

Друге питання передбачає вивчення різних методів контролю, таких як усні іспити, письмові роботи, практичні завдання і тести. Особливу увагу слід приділити тестовому контролю, розглянувши його переваги, недоліки, а також способи ефективної організації тестування. Варто розглянути, як правильно розробити тестові завдання, як визначити їхню валідність і надійність, а також як правильно інтерпретувати результати тестування.

У третьому питанні потрібно виявити різні форми контролю навчання, такі як фронтальний, індивідуальний, парний та груповий контроль. Варто розглянути, як кожна форма контролю може бути застосована в навчальному процесі, які її переваги та обмеження. Необхідно проаналізувати, як ці форми можуть допомогти в оцінюванні знань та навичок студентів у різних ситуаціях.

Четверте питання передбачає розгляд існуючих систем оцінювання, таких як рейтингові, бально-рейтингові, шкальні системи та інші. Слід розглянути особливості кожної системи, їхні переваги та недоліки. Важливо з'ясувати, як різні системи оцінювання впливають на мотивацію студентів, а також на загальний процес навчання. Необхідно оцінити, як система оцінювання може бути адаптована до потреб конкретного навчального курсу та специфіки навчального предмета.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Вкажіть ключові функції контролю навчання та поясніть, як кожна з них впливає на навчальний процес.
2. З'ясуйте, які види контролю навчання використовуються в сучасних навчальних закладах та охарактеризуйте їх основні особливості.
3. Охарактеризуйте різні методи контролю навчання. Які переваги та недоліки кожного з них?
4. Вкажіть основні особливості організації тестового контролю. Як правильно розробити тестові завдання для оцінювання знань студентів?
5. З'ясуйте, які форми контролю навчання існують і як кожна з них може бути застосована для оцінювання знань та навичок студентів.
6. Охарактеризуйте різні системи оцінювання результатів навчання. Які їхні переваги та недоліки?
7. Вкажіть, як система оцінювання може вплинути на мотивацію студентів та їхню навчальну діяльність.
8. З'ясуйте, які методи контролю є найбільш ефективними для виявлення знань та навичок студентів у вашій спеціалізації.
9. Охарактеризуйте, як поточний і підсумковий контроль відрізняються один від одного і яку роль кожен з них відіграє в навчальному процесі.
10. Вкажіть основні критерії, за якими можна оцінити ефективність системи контролю навчання в освітньому закладі.

Практичне заняття №9

Тема: ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА

(2 год.)

Мета: домогтися сформування у студентів цілісного бачення психологічних аспектів педагогічної діяльності науково-педагогічних працівників.

План:

1. Професійні та особистісні особливості викладача.
2. Інтелектуальна складова діяльності.
3. Психологія професійної кар'єри.
4. Кризи професійного становлення.

Джерела і література:

Джерела:

- Закон України «Про освіту» (05.09.2017 №2145-VIII) // ВВР. 2017. № 37–38. Ст. 380.
- Закон України «Про вищу освіту». Київ, 2014.
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» // ВВР. 2020. Ст. 170.
- Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (Нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2023.

Література:

а) основна:

- Антонова З.О. психологічні особливості іміджу сучасного педагога у ВНЗ // Вісник Національної академії державної прикордонної служби України. Хмельницький, 2015. Вип. 2.
- Бринза І.В. Особливості переживання професійної кризи в осіб з різним типом емоційності: Автореф. дис.... канд.. психол. наук: 19.00.01 Київ, 2000.
- Булда А.А., Субіна О.О. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх магістрантів як важлива складова їх професійного

становлення // Вісник Черкаського університету. Серія: «Педагогічні науки». 2019. Вип. 2.

- Виноградова В.Є., Юрченко В.І. Психологія вищої освіти: теоретичні і практичні аспекти: Навч. посібн. Київ, 2020.
- Дахно І.І. Ділова кар'єра: навч. посібн. Київ, 2011.
- Кудіна В.В., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: курс лекцій. 2004.
- Мороз О.Г. Викладач вищої школи: психолого-педагогічні основи підготовки. Київ, 2006.
- Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи. Київ, 2011.
- Савчин М.В. Педагогічна психологія: навч. посібн. К., 2007.

б) додаткова:

- Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції. Тернопіль, 2002.
- Дроздова І.П. Методика викладання, педагогіка та психологія вищої школи. Харків, 2008.
- Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: Практикум: Навч. посібн. Київ, 2009.
- Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя: Матер. IV Міжн. наук.-практ. конф. 22–23 лютого 2018 р. Суми, 2018.
- Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя: учебн. пособ. Москва, 2004.
- Леонтьев А.А. Психология общения: учебн. пособ. Москва, 2005.

Методичні рекомендації

У першому питанні потрібно виявити ключові професійні якості та особистісні риси, які є важливими для ефективної педагогічної діяльності. Зокрема, розгляньте такі аспекти, як комунікативні навички, емоційна стійкість, організованість, здатність до самоорганізації та мотивація. Важливо також дослідити, як ці особливості впливають на взаємодію викладача зі студентами та колегами, а також на загальну ефективність навчального процесу.

Рекомендується проаналізувати, як професійна діяльність формує і розвиває ці риси.

При підготовці другого питання слід зосередитися на ролі інтелектуальних якостей викладача у процесі навчання. Розгляньте, які інтелектуальні здібності, такі як аналітичне мислення, критичний підхід, здатність до швидкого вирішення проблем, є важливими для викладача. Важливо також визначити, як інтелектуальна складова впливає на планування та проведення занять, створення навчальних матеріалів і підтримку академічної успішності студентів. Включіть приклади практичного застосування інтелектуальних навичок у педагогічній діяльності.

У третьому питанні доцільно з'ясувати, як психологічні аспекти впливають на розвиток професійної кар'єри викладача. Оцініть, як різні етапи кар'єри (початок, середина, завершення) можуть бути пов'язані з психологічними проблемами або перевагами. Важливо визначити, як кар'єрні амбіції, професійні досягнення, а також стресові ситуації можуть вплинути на психічне здоров'я та професійне зростання викладача. Розгляньте також роль мотивації, професійного розвитку та можливостей для кар'єрного росту.

У четвертому питанні необхідно виявити основні типи криз, з якими можуть зіткнутися викладачі на різних етапах їхньої професійної діяльності. Проаналізуйте, що спричиняє ці кризи, наприклад, зміни в професійних обов'язках, невдоволення кар'єрним ростом, проблеми в роботі з колегами або студентами. Важливо також вивчити способи подолання цих криз, такі як підтримка з боку колег, професійна психологічна допомога, зміна професійних стратегій або навчання новим навичкам. Оцініть, як ефективне управління кризами може вплинути на професійне становлення і особистісний розвиток викладача.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Вкажіть основні професійні та особистісні якості, які є критичними для ефективної педагогічної діяльності викладача.

2. З'ясуйте, як інтелектуальні здібності викладача впливають на його педагогічну діяльність.
3. Визначте основні психологічні аспекти професійної кар'єри викладача. Як кар'єрні етапи можуть впливати на психологічний стан і професійний розвиток викладача?
4. Розкрийте різні типи криз професійного становлення, з якими може зіштовхнутися викладач. Які чинники сприяють виникненню цих криз і як їх можна подолати?
5. Охарактеризуйте, як особистісні якості викладача впливають на його взаємодію з студентами. Які особистісні риси можуть сприяти або перешкоджати ефективному навчанню?
6. З'ясуйте роль самоорганізації та емоційної стійкості в професійній діяльності викладача. Як ці аспекти впливають на якість навчального процесу?
7. Вкажіть, як психологічний стан викладача може впливати на його продуктивність у роботі. Які стратегії можуть допомогти підтримувати позитивний психологічний стан?
8. Охарактеризуйте основні методи підтримки професійного становлення викладача під час кризових ситуацій.

Практичне заняття №10

Тема: НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ: НАДБАННЯ Й ПРОБЛЕМИ

(2 год.)

План:

1. Методичні засади концепцій національно-патріотичного виховання: здобутки й проблеми реалізації.
2. Мета, принципи і завдання національно-патріотичного виховання ліцеїстів і студентів коледжу.
3. Роль історичних дисциплін у реалізації політики уряду національно-патріотичного виховання учнів і студентської молоді.
4. Форми і методи національно-патріотичного виховання.

Джерела і література:

Джерела:

- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» // ВВР. 2020. Ст. 170.
- Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (Нова редакція). Кам'янець-Подільський, 2023.
- Концепція національно-патріотичного виховання молоді (27.10.2009 №3754/981/538/49: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3754643-09#Text>).
- Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (28.05.2015 №582: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0582729-15#Text>)
- Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (06.06.2022 №527: URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62a/042/1e2/62a0421e24258666156501.pdf>)

- Концепція національного виховання студентської молоді (25.06.2009 №7/2-4: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr-2-4290-09#Text>).
- Стратегія національно-патріотичного виховання // Указ Президента України № 086/2019 від 18.05.2019: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>).

Література:

а) основна:

- Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ; Чернівці, 2018.
- Виховання активних і відповідальних громадян-патріотів України // Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ, 2021.
- Гончарова О. Формування історичної пам'яті як головне завдання викладання історії України у вищих навчальних закладах // Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.). Запоріжжя, 2023.
- Діденко О. Критерії ефективності державної політики національно-патріотичного виховання молоді в Україні // Державне управління та місцеве самоврядування: Зб. наук. пр. Дніпропетровськ, 2014. Вип. 1.
- Козловець М.А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації. Житомир, 2009.
- Масненко В.В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості // Укр. іст. журн. 2002. №5.
- Підгурська В. Патріотичне виховання як педагогічна проблема 2019. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01002cuz-79df.docx.html>
- Поплавська Т.А. Теоретико-методологічні засади національно-патріотичного виховання в сучасному педагогічному процесі // Духовно-історичні засади розвитку української нації: Матер. п'ятої наук.-практ. конф. Хмельницький, 2017.

- Селищева І.А. Роль історичної освіти у формуванні національної свідомості // Вісник національного технологічного університету України «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2016. №2.
- Скотна Н.В. Патріотичне виховання в Україні: реалії та перспективи // Проблеми українського національного виховання: Зб. наук. пр. Дрогобич, 2013.
- Степанков В.С., Степанков В.В. Методологічні підвалини національно-патріотичного виховання в освітньому просторі України: еволюція, проблеми та шляхи їх розв'язання (2009–2022) // Проблеми дидактики історії. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2022. Вип. 13.
- Терно С. Революція Гідності 2013–2014 рр.: які уроки варто винести? // Історія в рідній школі. 2017. №7–8.
- Чепіль М. Теоретико-методологічні аспекти патріотичного виховання // Проблеми українського національного виховання. Дрогобич, 2013.

б) додаткова:

- Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави // Рідна мова. 2001. №2.
- Грабовська І. Путінізм як конфліктогенний фактор світового вчення та українська специфіка його проявів // Українознавчий альманах. 2019. Вип. 24.
- Гула Р.В. Націоналізм, патріотизм та інтернаціоналізм: методологічні й праксеологічні аспекти // Укр. іст. журн. 2016. №6.
- Дідовець М. Коли бракує концепції національного виховання // Віче. 2005. №2.
- Калакура Я.С., Рафальський О.О., Юрій М.Ю. Ментальний вимір української цивілізації. Київ, 2017.
- Майдачевський І. Жартуєте, пане міністре?: URL: <https://tyzhden.ua/Publication/2256>.
- Режим Путіна: перезавантаження – 2018 / М. М. Розумний (заг. ред.). Київ, 2018. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/Rezhym_Putina_do_druku_new-c9ed2.pdf

Методичні рекомендації

У першому питанні необхідно проаналізувати основні концепції національно-патріотичного виховання, розроблені в Україні в період з 2009 до 2024 року. Зосередьтеся на ключових документах, таких як концепція національно-патріотичного виховання, а також на відповідних урядових постановах і програмах. Потрібно виділити здобутки реалізації цих концепцій, наприклад, впровадження нових методик та програм. Водночас, важливо розглянути існуючі проблеми, такі як недостатнє фінансування, нестача підготовлених кадрів або труднощі в інтеграції концепцій у навчальний процес.

У другому питанні варто розглянути мету національно-патріотичного виховання в контексті освітнього процесу. Визначте основні принципи, на яких базується цей процес, такі як патріотизм, громадянська відповідальність, толерантність та національна свідомість. Охарактеризуйте конкретні завдання, які ставляться перед системою освіти для досягнення цих цілей, наприклад, інтеграція національної історії у навчальний план, організація позакласних заходів, культурно-освітні проекти.

У третьому питанні слід визначити, яку роль відіграють історичні дисципліни в процесі реалізації політики національно-патріотичного виховання. Оцініть, як вивчення історії може сприяти формуванню патріотичних почуттів і національної ідентичності у учнів і студентів. Проаналізуйте, як історичні знання допомагають усвідомленню національних цінностей і історичних досягнень, а також як ці знання впливають на виховання громадянської відповідальності.

При підготовці четвертого питання потрібно розглянути різні форми і методи національно-патріотичного виховання, які використовуються в освітньому процесі. Охарактеризуйте такі форми, як виховні години, тематичні уроки, позакласні заходи, екскурсії, проектна діяльність. Визначте ефективність різних методів, таких як рольові ігри, дискусії, інтерактивні методи, що сприяють активному залученню студентів до процесу виховання. Зверніть увагу на

практичні аспекти застосування цих форм і методів у навчальному процесі.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. Вкажіть основні концепції національно-патріотичного виховання в Україні, розроблені в останнє десятиліття.
2. З'ясуйте, які проблеми реалізації концепцій національно-патріотичного виховання були виявлені протягом зазначеного періоду.
3. Визначте основні завдання, які ставляться перед освітніми установами для досягнення цілей національно-патріотичного виховання.
4. З'ясуйте, яким чином історичні дисципліни сприяють реалізації політики національно-патріотичного виховання в Україні.
5. Охарактеризуйте, як вивчення історії може сприяти формуванню патріотичних почуттів і національної ідентичності у студентів.
6. Вкажіть різні форми національно-патріотичного виховання, що використовуються в освітньому процесі, та їх ефективність.
7. З'ясуйте, як організація позакласних заходів сприяє національно-патріотичному вихованню студентів.

САМОСТІЙНА РОБОТА ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇЇ ВИКОНАННЯ

Самостійна робота студентів займає важливе місце у процесі вивчення ними навчального матеріалу. Вона передбачає розвиток вміння студентів підібрати необхідну літературу до теми семінарських занять, концентрувати увагу на основних її пунктах, робити власні аргументовані висновки, систематизувати й аналізувати документи і матеріали. Самостійна діяльність включає в себе також роботу на лекціях, конспектування та доповнення отриманої інформації у процесі самостійного пошуку; написання рефератів, есе, контрольних робіт, опрацювання передбачених програмою тем, винесених на самостійне вивчення, роботу з монографічною, науковою літературою.

Важливість самостійної роботи зумовлена й тим, що вона дисциплінує студентів, формує у них навички систематичної, цілеспрямованої діяльності, а відтак, готує їх до самостійної наукової праці.

Звичайно, висока результативність самостійної діяльності студентів може бути досягнута лише за наявності постійного систематичного контролю за нею з боку викладача.

Для успішного опанування змісту навчального предмету студенту необхідно відповідально поставитися до виконання самостійної роботи, з перших днів навчання розробити чіткий план щодо її виконання і протягом семестру неухильно його дотримуватися. У разі виникнення питань – потрібно звертатися за консультаціями до викладача.

Одним з різновидів самостійної роботи є написання есе, яке, на відміну від реферату, потребує творчого осмислення автором обраної теми та написання чітко структурованого та аргументованого тексту обсягом у кілька сторінок. При написанні есе не допускається формальне переписування чужих думок, потрібно сформулювати та аргументувати власну позицію. Нижче запропоновано приблизну тематику студентських есе. Водночас, студент має право написати есе на власну тему, попередньо узгодивши її з викладачем.

Тематика есе:

1. Інноваційні педагогічні технології активізації навчання.
2. Методи навчання.
3. Методи розвитку пізнавального інтересу до навчання.
4. Методика розробки ділових ігор.
5. Проблемне навчання та його організація.
6. Професійна діяльність викладача ЗВО.
7. Види лекцій у ЗВО.
8. Консультація як форма роботи зі студентами.
9. Організація самостійної роботи студентів.
10. Види семінарів.
11. Використання сучасних освітніх технологій.
12. Застосування сучасних технічних засобів у процесі навчання.
13. Методи контролю знань студентів у ЗВО.
14. Рейтинговий контроль знань студентів.
15. Роль наукової праці у розвитку творчих здібностей студента.
16. Шляхи і методи залучення студентів до науково-дослідної роботи.
17. Принципи модульного навчання.
18. Складові професійної діяльності викладача ЗВО.
19. Освітньо-професійна програма.
20. Навчальний план та навчальна програма.
21. Науково-методичне забезпечення навчального процесу.
22. Безперервна система освіти.
23. Принципи і правила навчання.
24. Інтерактивність дистанційного навчання.
25. Структура робочої програми з історичних дисциплін.
26. Принципи навчання історичних дисциплін у ЗВО.
27. Інтерактивні методи навчання історичних дисциплін.
28. Дидактичні функції засобів навчання.
29. Особливості дистанційного навчання історичних дисциплін.
30. Електронні підручники з історичних дисциплін в навчальному процесі.

31. Види навчання.
32. Форми організації навчання.
33. Організація педагогічної практики студентів.
34. Роль викладача у процесі проведення семінарського заняття.
35. Організація стажування магістрантів.
36. Функції контролю навчальної діяльності студентів.
37. Форми самостійної роботи студентів.
38. Форми контролю знань студентів.
39. Роль самостійної роботи студентів у навчальному процесі.
40. Інтелектуальна складова діяльності викладача.
41. Форми індивідуальної роботи студентів.
42. Атестація наукових і науково-педагогічних кадрів.
43. Форми залучення студентів до індивідуальної роботи.
44. Психологія професійної кар'єри викладача.
45. Індивідуальні та особистісні особливості викладача.
46. Методичні вимоги до читання лекції у ЗВО.
47. Пошукові (евристичні) методи навчання.
48. Роль викладача як суб'єкта освітнього процесу.
49. Роль спецкурсів і спецсемінарів з історичних дисциплін.
50. План-конспект лекції як письмова опора викладача.
51. Педагогічна практика студентів як фактор професійного становлення.
52. Кризи професійного становлення викладача.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Охарактеризуйте концепцію кредитно-модульного навчання.
2. Проаналізуйте використання дидактичних ігор при вивченні історичних дисциплін у ЗВО.
3. З'ясуйте мету Болонського процесу та його принципи.
4. Охарактеризуйте організацію проблемного навчання.
5. Визначте структуру та зміст навчального плану і навчальної програми.
6. Опишіть стратегічні напрями розвитку освіти, передбачені Законом України «Про вищу освіту» (2014).
7. Розкрийте зміст і призначення робочої навчальної програми з дисципліни.
8. Визначте характерні риси дистанційної системи освіти.
9. Охарактеризуйте навчальну роботу кафедри.
10. Охарактеризуйте обов'язки наукового керівника й студента при написанні курсової, бакалаврської та магістерської робіт.
11. Опишіть організацію самостійної роботи студентів та її форми.
12. Охарактеризуйте методичну роботу кафедри.
13. Опишіть обов'язки завідуючого кафедри.
14. Охарактеризуйте організацію проведення стажування магістрантів.
15. Розкрийте організацію педагогічної практики майбутніх фахівців.
16. Визначте критерії оцінювання знань студентів з історичних дисциплін на іспиті.
17. Охарактеризуйте організацію та методику проведення семінарських занять.
18. Визначте основні складові лекції та методичні вимоги до них.
19. Охарактеризуйте організацію складання іспитів і заліків та оцінювання студентів за системою «ECTS».
20. З'ясуйте види навчально-пізнавальної діяльності студентів.
21. Розкрийте методичні основи організації тестової форми перевірки знань студентів у ЗВО.

22. Охарактеризуйте організацію праці викладача історичних дисциплін у ЗВО.
23. Опишіть організацію аудиторної роботи зі студентами.
24. Охарактеризуйте рівні та ступені вищої освіти.
25. Визначте основні етапи розробки тексту лекції та підготовку лектора до її читання.
26. Розкрийте стандарти освітньої діяльності та вищої освіти.
27. Охарактеризуйте методичні принципи читання лекції.
28. Визначте види лекцій та їх роль як основної форми проведення занять.
29. Визначте критерії оцінювання лекційної майстерності.
30. Охарактеризуйте організацію навчально-дослідної роботи студентів з історії та її завдання.
31. З'ясуйте класифікації методів навчання.
32. Опишіть форми роботи кафедри.
33. Охарактеризуйте робочу навчальну програму.
34. Опишіть процес конспектування лекції та організацію індивідуальної роботи студента при конспектуванні.
35. З'ясуйте вимоги до написання тексту курсової, бакалаврської й магістерської робіт.
36. Охарактеризуйте форми навчально-дослідної роботи студентів.
37. Визначте особливості організації освітнього процесу у ЗВО.
38. Охарактеризуйте концепцію безперервної історичної освіти.
39. З'ясуйте закономірності навчання історії у ЗВО.
40. Визначте принципи і правила навчання історії у ЗВО.
41. Проаналізуйте інтерактивні методи навчання історії.
42. З'ясуйте вимоги до сучасного підручника з історії.
43. Охарактеризуйте види навчання у ЗВО.
44. Визначте форми індивідуальних та групових консультацій.
45. Розкрийте роль самоконтролю в організації самостійної роботи студентів.
46. Охарактеризуйте методи та форми контролю навчальної діяльності студентів.

47. Розкрийте системи оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів з історії.
48. Охарактеризуйте права й обов'язки науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників.
49. Визначте процес атестації наукових і науково-педагогічних кадрів з історії.
50. З'ясуйте особливості професійної діяльності викладача ЗВО.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

Вузлові питання програми підготовки до іспиту з курсу «Методика викладання історичних дисциплін у закладах вищої освіти».

1. Концепція кредитно-модульного навчання.
2. Предмет, мета і завдання вивчення «Методики викладання історичних дисциплін у ЗВО».
3. Індивідуальна робота студентів та її форми.
4. Типи вищих навчальних закладів. Особливості статусу дослідницького університету.
5. Дидактичні ігри при вивченні історичних дисциплін у ЗВО.
6. Мета Болонського процесу та його принципи.
7. Організація проблемного навчання.
8. Проблеми адаптації вищої освіти в Україні до Болонського процесу.
9. Навчальний план та навчальна програма.
10. Стратегічні напрями розвитку освіти передбачені Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.).
11. Організація захисту звітів з педагогічної практики.
12. Робоча навчальна програма з дисципліни. Її зміст і призначення.
13. Дистанційна система освіти та її характерні риси.
14. Навчальна робота кафедри.
15. Форми залучення студентів до індивідуальної роботи.
16. Методика організації й проведення лабораторних занять з історії.
17. Мета й завдання курсової, бакалаврської й магістерської робіт.
18. Обов'язки наукового керівника й студента при написанні курсової, бакалаврської та магістерської робіт.
19. Організація самостійної роботи студентів та її форми.
20. Методична робота кафедри.
21. Критерії оцінювання якості проведення семінарських занять.
22. Функції, права і обов'язки куратора академічної групи.
23. Державна атестація з історії у ЗВО: підготовка, організація та проведення.

24. Обов'язки завідуючого кафедри.
25. Організація проведення стажування магістрантів.
26. Навчальне навантаження викладача і його види. Індивідуальний робочий план.
27. Організація педагогічної практики майбутніх фахівців.
28. Структура курсової, бакалаврської й магістерської робіт та вимоги до змісту їх складових систем.
29. Критерії оцінювання знань студентів з історичних дисциплін на іспиті.
30. Організація та методика проведення семінарських занять.
31. Розробка рейтингової шкали оцінки, адаптованої до «ECTS».
32. Основні складові лекції та методичні вимоги до них.
33. Організація складання іспитів і заліків. Оцінювання студентів за системою «ECTS».
34. Організація та методика проведення семінарського заняття в активній формі.
35. Види навчально-пізнавальної діяльності студентів.
36. Навчально-методичний комплекс за спеціальністю «Історія» і його складові. Вимоги до навчально-методичного забезпечення викладання дисципліни.
37. Методичні основи організації тестової форми перевірки знань студентів у ЗВО.
38. Організація праці викладача історичних дисциплін у ЗВО.
39. Формування змісту навчальних модулів.
40. Організація аудиторної роботи з студентами.
41. Кейсовий метод викладання історичних дисциплін у ЗВО.
42. Рівні та ступені вищої освіти.
43. Основні етапи розробки тексту лекції та підготовка лектора до її читання.
44. Стандарти освітньої діяльності та вищої освіти.
45. Права й обов'язки керівника педагогічної практики.
46. Навчальний план, його структура і порядок реалізації. Графік навчального процесу.

47. Ділові ігри, як форми проведення семінарських і практичних занять.
48. Участь викладачів кафедри у контролі за якістю навчально-виховного процесу.
49. Методичні принципи читання лекції.
50. Лекція як основна форма проведення занять. Види лекцій.
51. Захист курсової, бакалаврської й магістерської робіт.
52. Роль і місце проблемної лекції.
53. Інноваційні педагогічні технології активізації навчання.
54. Критерії оцінювання лекційної майстерності.
55. Організація навчально-дослідної роботи студентів з історії та її завдання.
56. Організація та методика проведення практичних занять.
57. Основні традиційні форми вхідного, поточного й проміжного контролю.
58. Критерії оцінювання якості проведення іспитів і заліків.
59. Оформлення наукового апарату курсової, бакалаврської й магістерської робіт.
60. Педагогічний вплив на розвиток творчої особистості.
61. Класифікації методів навчання.
62. Форми роботи кафедри.
63. Робоча навчальна програма.
64. Наукова робота кафедри.
65. Конспектування лекції. Організація індивідуальної роботи студента при конспектуванні лекції.
66. Використання технічних засобів, комп'ютерів й інформаційних систем під час семінарських і практичних занять.
67. Написання тексту курсової, бакалаврської й магістерської робіт та вимоги до нього.
68. Підготовка курсової, бакалаврської й магістерської роботи до захисту.
69. Форми навчально-дослідної роботи студентів.
70. Актуальність, предмет, мета і завдання курсу «Методика викладання історичних дисциплін у ЗВО».

71. Статус і повноваження Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.
72. Організація навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців з історії.
73. Організація освітнього процесу у ЗВО.
74. Безперервна історична освіта.
75. Закономірності навчання історії у ЗВО.
76. Принципи і правила навчання історії у ЗВО.
77. Структура історичних знань студентів.
78. Особистісно-орієнтоване навчання історії у вищій школі.
79. Інтерактивні методи навчання історії.
80. Дидактичні функції засобів навчання.
81. Вимоги до сучасного підручника з історії.
82. Види навчання у ЗВО.
83. Факультативи, спецкурси і спецсемінари з історичних дисциплін.
84. Індивідуальні та групові консультації.
85. Організація музейної, архівної та археологічної практик.
86. Роль самоконтролю в організації самостійної роботи студентів.
87. Складові, функції та види контролю навчальної діяльності студентів.
88. Методи та форми контролю навчальної діяльності студентів.
89. Системи оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів з історії.
90. Права й обов'язки науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників.
91. Атестація наукових і науково-педагогічних кадрів з історії.
92. Професіограма викладача історії.
93. Складові професійної компетентності викладача ЗВО.
94. Базові педагогічні здібності викладача.
95. Інтелектуальна складова діяльності викладача.
96. «Професіогенез» викладача, його етапи, напрями й фази психологічної перебудови.
97. Психологія професійної кар'єри викладача.
98. Кризи професійного становлення викладача.

99. Професійні деформації викладачів у роботі.
100. Роль викладача як суб'єкта освітнього процесу.
101. Особливості професійної діяльності викладача ЗВО.
102. Управління вищим навчальним закладом.
103. Навчальна, науково-дослідна, методична й виховна робота викладача.
104. Студент як об'єкт педагогічної діяльності викладачів.
105. Першорядні принципи й методи вивчення і викладання історії.
106. Соціальна унікальність функції історичної науки в українському суспільстві.
107. Подолання вад формаційної моделі світового розвитку й переваги цивілізаційної моделі.
108. Постмодернізм – глухий кут історичної науки в Україні.
109. Феномен ідеології європоцентризму й міфи, істотні вади й фатальні наслідки.
110. Принципи академічної доброчесності й набуття компетентностей їх суворого дотримання.
111. Принципи і правила коректного цитування.
112. Методичні засади концепцій національно-патріотичного виховання: здобутки й проблеми реалізації.
113. Мета, принципи і завдання національно-патріотичного виховання ліцеїстів і студентів коледжу.
114. Роль історичних дисциплін у реалізації політики уряду національно-патріотичного виховання учнів і студентської молоді.
115. Форми і методи національно-патріотичного виховання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Білан Л. Л. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Ніжин: ПП Лисенко, 2010.
2. Каплінський В. В. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015. 224 с. URL: <https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/методика%20викладання.pdf?id=1cce4002-ce8d-4991-809f-f0fcd3d3994b>
3. Маринченко Г. М. Методика викладання історії у закладі вищої освіти. Київ, 2021. 292 с.
4. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. / О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьєва, Г. І. Матукова. Київ: КНТ, 2014. 262 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6862/1/O_Malykhin_MVVS_GI.pdf
5. Нагаєв В. М., Портян М. О. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Харків: Стильна типографія, 2018. 289 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4929/1/NP_VVSh_2018.pdfhttps://cuesc.org.ua
6. Стинська В. В. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2022. 180 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/15340/1/Навчальний%20посібник%20на%20сайт.pdf>
7. Шляхтун П. П. Методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін: навчальний посібник. Київ, 2011. 315 с. URL: <https://ru.scribd.com/document/603056940/посібник-Методика>

Додаткова

1. Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.) / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2023.
2. Артёмов І. В. Концептуальні і правові основи формування європейського освітнього простору: навчальний посібник. Ужгород, 2011.
3. Баклашова Т., Проскунін В. Підходи до вдосконалення змісту викладання курсу «Історія України» у вищих навчальних закладах відповідно до вимог дослідницького навчання.

- Професіоналізм педагога: теоретичні і методичні аспекти.* Наукове електронне видання. 2019. № 11.
4. Барбашова І. А. Дидактика: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Донецьк, 2011.
 5. Бех І. Д. Виховання особистості. Підручник. Київ, 2008.
 6. Біла С., Смуток Л. Методика викладання історії у вищому навчальному закладі. Методичні матеріали до самостійної роботи студентів. Дрогобич, 2013.
 7. Білан Л. Л. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Ніжин, 2010.
 8. Воробієнко П., Лопоновський А. Компетентнісний підхід у вищій школі – від теорії до практики. *Вища освіта*. 2016. №6.
 9. Гайша О. О. Сучасна дистанційна освіта: технології, засоби та забезпечення. *Проблеми освіти*. наук. зб. Київ, 2007. Вип. 50.
 10. Галиця О. Психологічний портрет педагога. *Вища школа*. 2014. № 5-6.
 11. Ганаба С. Аксіологічні пріоритети історичної освіти. *Проблеми дидактики історії*. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 7.
 12. Гирич І. Українська історична освіта на початку ХХІ ст.: від обмежень філософії етноцентризму до концепції засвоєння «чужого» як свого. *Історія в школах України*. 2009. № 5.
 13. Гладуш В., Лисенко Г. Педагогіка вищої школи: посібник. Дніпропетровськ, 2014.
 14. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи: підручник. Київ, 2019.
 15. Гончарова Н. О. Методика викладання історії у вищій школі: навч. посіб. Харків, 2009.
 16. Гончарова О. Формування історичної пам'яті як головне завдання викладання історії України у вищих навчальних закладах. *Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії: матеріали Всеукраїнської наукової конференції* (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.). Запоріжжя, 2023.
 17. Горохівський Л. І. Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі. Умань, 2016.
 18. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ, 2015.
 19. Жорнова О., Жорнова О. Організаційно-методичні засади викладання у вищій школі: Навч. посіб. Київ, 2011.
 20. Інноваційні педагогічні технології: посібник / за ред. О. І. Огієнко. Київ, 2015.
 21. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми,

- перспективи / за заг. ред. Ф. Г. Ващука. Ужгород, 2011.
22. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: методичний посібник / авт.-уклад.: О. Помертерн, Л. Пироженко. Київ, 2002.
 23. Кайдалова П. Г., Науменко Н. В. Методика викладання у вищій школі: метод. рекомендації до практичних занять для здобувачів вищої освіти. Харків, 2021.
 24. Калашнікова С. Європейська політика модернізації вищої освіти: ключові орієнтири. *Вища освіта України*. 2012. № 2.
 25. Кобаль В. І. Методика викладання у вищій школі: навч.-метод. посіб. Мукачеве, 2016.
 26. Козлова Г. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. Одеса, 2014.
 27. Косова Б. Криза освіти і завдання університетів та суспільних наук. *Вища освіта України*. 2012. № 3-4.
 28. Лаптин П. Ф. Проблемное преподавание и изучение истории в высшей школе. Киев, 1988.
 29. Лопачька Н. Переваги лекції як форми навчального процесу у вищих навчальних закладах: теоретико-методологічний аспект (з досвіду викладання історичних дисциплін). *Проблеми дидактики історії*. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 7.
 30. Магістерська робота: Методичні поради. Вид. 2-ге, розшир. і доповн. / Уклад. В. С. Степанков. Кам'янець-Подільський, 2021.
 31. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект). Кривий Ріг, 2009.
 32. Маринченко Г. М. Методика викладання історії у ЗЗСО: матеріали для організації самостійної роботи під час дистанційного та змішаного навчання: навч.-метод. посібн. Миколаїв, 2022.
 33. Мартинчук І. І. Дидактика історії та управління освітою: навч.-метод. посібн. Вінниця, 2021.
 34. Масненко В. В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості. / *Укр. іст. журн.* 2002. №5.
 35. Мистецтво бути викладачем: практичний посібник / А. Брінклі, Б. Десанте, М. Флегм та ін. Київ, 2003.
 36. Михайличенко О.В. Методика викладання суспільних дисциплін у вищій школі: навч. посіб. Суми, 2009.

37. Мицик Ю. Нове чи призабуте старе: Міркування про книжку «Шкільна освіта очима істориків-науковців». *Історія в школах України*. 2008. № 11-12.
38. Мотенко Я. В., Шишкіна Є. К. Історична освіта як фактор формування громадянського суспільства. *Українознавчий альманах*. 2019. Вип. 24.
39. Мотенко Я. В., Шишкіна Є. К. Історичні дисципліни як складова вищої освіти в Україні на початку XXI ст. *Історичні студії суспільного прогресу*. 2018. Вип. 6.
40. Палій В., Палій К. Проведення лекцій на основі мультимедійних технологій. *Фахова передвища освіта*. 2019. №1.
41. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / за заг. ред. О. І. Федоренко. Харків, 2020.
42. Подольська Є. Сучасний педагог: на перехресті очікувань студентів і прагнень викладачів. *Вища освіта України*. 2016. № 3.
43. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи. Київ, 2011.
44. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007.
45. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: метод. посібн. Київ, 2018.
46. Савенко В. В. Завдання та зміст лекції з історії відповідно до вимог Болонського процесу. *Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу*. Тернопіль, 2005. Ч.3.
47. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка вищої школи: національний, європейський та глобальний контексти: навч. посібн. Суми, 2021.
48. Селищева І. А. Роль історичної освіти у формуванні національної свідомості. *Вісник національного технічного університету України «КТП»*. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2016. №2.
49. Селищева І. Історична пам'ять у контексті історичної освіти. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2017. №7.
50. Сич О. І. Про викладання історії у вищій школі. *Укр. іст. журн.* 1998. №5.
51. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л. М. Михайлова, О. В. Пачова, О. В. Проніна. За загал. ред. Л. М. Михайлової. Сєверодонецк, 2020.
52. Степанков В. Кастрація національної історичної пам'яті, або що передбачає проект нової концепції викладання історії України в школі. *День*. 2010. 4-5 червня.

53. Степанков В. Проблеми формування методологічних засад концепту навчального курсу «Методика викладання історичних дисциплін у ЗВО (з власного досвіду викладання)». *Проблеми дидактики історії*. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2020. Вип. 11.
54. Терещук В. І., Ільченко А. М., Семенишина І. В. Інноваційні технології навчання у закладах вищої освіти. *Академічні візії*. 2023. Вип. 16.
55. Терно С. Нові підходи у вивченні історії: прогрес в науці чи шлях в нікуди? *Історія в школах України*. 2003. № 1-2.
56. Цвяк А. Лекція як форма навчання у вищих навчальних закладах: загальнометодичний аспект. *Проблеми дидактики історії*. Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2010. Вип. 2.
57. Ющук І. Постколоніальне суспільство і мова викладання. *Вища школа*. 2016. №3.
58. Яновська Л.Г. Методичні рекомендації до навчальної дисципліни. «Методика викладання історичних дисциплін у ЗВО» для студентів. Одеса, 2019.

Інформаційні ресурси

1. Навчальна бібліотека України імені Івана В.І. Вернадського, електронні фахові видання. URL: <https://www.nbu.gov.ua>
2. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника. URL: <https://www.library.lviv.ua>
3. Національна історична бібліотека України. URL: <https://www.dibu.kiev.ua>
4. Національна парламентська бібліотека України. URL: <https://www.nplu.org>
5. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Короленка. URL: <https://korolenko.kharkov.com>
6. Наукова бібліотека національного університету імені Івана Франка. URL: <https://library.lnu.edu.ua/bibl/>

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Робоча програма навчальної дисципліни.....	5
Методичні поради для підготовки до практичних занять.....	22
Тематика практичних занять та методичні поради до їх підготовки.....	25
Самостійна робота та методичні рекомендації до її виконання.....	74
Перелік питань модульної контрольної роботи.....	77
Питання до іспиту.....	80
Рекомендована література.....	85